

fri! tanke

#4 • 2015 • MEDLEMSMAGASIN FOR HUMAN-ETISK FORBUND

*...for fred på denne jord
der menneskene bor*

Kontakt

Tlf: 23 15 60 20
Human-Etisk Forbunds
sentralbord: 23 15 60 00

E-post:

fri.tanke@human.no

Nettsted:

fritanke.no

Ansvarlig redaktør

Kirsti Bergh
kirsti.bergh@human.no

Design

Dinamo

Layout/repro

Roar Høiestad/RHdesign

Trykk

Kroonpress AS

Opplag

68 500

Coverfoto

NTB-Scanpix

Stofffrister

#1-2016: 20. januar

#2-2016: 20. april

#3-2016: 20. juli

#4-2016: 20. oktober

Fri tanke gikk til trykk
19. november 2015

Adventslysene

*Så tenner vi et lys i kveld,
vi tenner det for glede.
Det står og skinner for seg selv,
og oss som er til stede.
Så tenner vi et lys i kveld,
vi tenner det for glede.*

*Så tenner vi to lys i kveld,
to lys for håp og glede.
De står og skinner for seg selv,
og oss som er til stede.
Så tenner vi to lys i kveld,
to lys for håp og glede.*

*Så tenner vi tre lys i kveld,
tre lengsel, håp og glede.
De står og skinner for seg selv,
og oss som er til stede.
Så tenner vi tre lys i kveld,
tre lengsel, håp og glede.*

*Vi tenner fire lys i kveld,
og lar dem brenne ned,
for lengsel, glede, håp og fred,
men mest allikevel
for fred på denne lille jord
der menneskene bor.*

[Inger Hagerup]

I magasinet Fri tanke har en del artikler referansenummer. Tast dette nummeret inn i søkefunksjonen på Fritanke.no – så får du opp saken.

01

Jeg tror på det gode i mennesket – tross alt

Ondskap finnes, men det finnes ingen enkel og liketil årsaksforklaring. Det er umulig å forstå hvordan noen kan drepe fredelige mennesker som bare gjør det alle mennesker burde kunne ha anledning til – nemlig glede seg over musikk, et godt måltid, godt selskap. Men det gjøres – i Paris, Frankrike, i Beirut, Libanon, i Baga, Nigeria, i Aleppo, Syria, og på utallige steder du og jeg aldri hører om.

Veldig ofte har ondskaper som mål å skape frykt og splid – og slik framstår det også i terroraksjonen som skjedde kort tid før dette nummeret ble sendt i trykk. Ideologien som ligger bak er forvaklet og menneskefiendtlig, en pervertert form for politikk og religion. I motsetning til ondskaper i litteratur og film, tror virkelighetens ondskap ofte at den representerer det rene, det sanne – ja, til og med det gode.

VI HAR I ETTERKANT av terroren lest analyser på analyser og kommentarer på kommentarer; noen gjør oss klokere, noen gjør oss frustrerte, noen gjør oss sinte, noen gjør oss mer redde. I skrivende stund vet vi ikke hva terroristene kan forårsake av kjedereaksjoner – enten det gjelder følelsen av utrygghet i dagliglivet i Europa, klimaet for mottak av syriske flyktninger, holdning til muslimer eller konsekvensene av opptrappet euro-peisk bombing i Syria.

Det geopolitiske landskapet kan du og jeg gjøre fint lite med, men som enkeltmennesker er vi med å forme vårt samfunn – både gjennom våre holdninger og våre handlinger.

01 The White Helmets i Syria er frivillige redningsgruppe som med fare for eget liv rykker ut etter bombeangrep, som her i Aleppo, for å lete etter overlevende i ruine.

Det er en banal sannheten er at hat avler hat, mens de aller fleste mennesker som møtes med tillit og varme vil vise det samme tilbake. Det gjelder barn, det gjelder naboer, det gjelder flyktninger, det gjelder mennesker med et annet livssyn. Som livssynshumanister har vi den fordelten at vårt ideologiske utgangspunkt innbyr oss å se hvert menneske som enkeltindivd – og ikke først og fremst som en representant for en religion.

Fritenkerhelten og filosofen Bertrand Russell formulerte det så fint, da han ble utfordret til å komme med ett enkelt budskap til ettertiden (se margen). Kortversjonen er utøv nestekjærlighet og toleranse, det er vårt eneste håp om å overleve som menneskehet.

Ondskap og ond dumskap finnes, men gode mennesker er langt flere. Jeg velger derfor fortsatt å tro på det gode i mennesket.

T Kirsti Bergh, redaktør av Fri tanke

*Les mer på
Fritanke.no*

Muslimer tar avstand fra terrorangrepet

Forskning viser
at islamistiske
terrorister har svært
liten støtte blant
muslimer. [9996]

Kjærligheten er klok, hatet er enfoldig. I denne verden som blir stadig tettere koblet sammen, må vi lære å tolerere hverandre. Vi må lære å leve med det faktum at enkelte mennesker sier ting vi ikke liker. Bare på denne måten kan vi leve sammen hvis vi skal kunne leve sammen og ikke dø sammen. Vi må lære en nestekjærlighet og en toleranse som er absolutt livsviktig hvis menneskeheten skal overleve på planeten. (vår oversetting)

**(Bertrand Russell i
intervju 1959)**

1 Aktuelt

- 6 Notert fra verden
- 8 Metallhumanisten
Øystein Garnes Brun kjemper mot skolegudstjenester og forkynnelse i skolen. Men også metallmusiker
- 14 Notert
- 16 Jul for alle
Både muslimer, kristne og humanister i Norge feirer jul. Noen med engler og andre med ugler, tog og engelske soldater.

2 Forbundet

- 22 Generalsekretærens spalte
Kristin Mile gjentar kravet: Løslat Raif Badawi!
- 23 Notert
- 25 I Hovedstyret
Anne Marie Svendsen er nyvalgt hovedstyremedlem og ønsker seg flere seremonirom.
- 27 Humanistisk Ungdom
Leder Arnlaug Høgås Skjæveland inviterer til inkluderende juleavslutning
- 28 Humanistbussen
Under Humanistisk uke reiste humanistbussen rundt i Trøndelag.
- 34 Glimt fra Humanistisk uke

50

16

3 Tema

- 34 Trosoppgjør
Hvordan oppleves det å være et menneske som forlater en religion? Vi har møtt sju mennesker som er eller har vært i trosbrudd.

4 Meninger

- 50 Portrettet
Leger uten grensers Lindis Hurum har plukket flyktninger opp fra Middelhavet. Hun håper vi fortsetter å bry oss om de som er på flukt.
- 58 Menneskerettigheter
Islam har et problematisk forhold til menneskerettigheter. OIC vil lege sine egne
- 62 Humanismens ideer
Den italienske humanisten og åndshøvdingen Petrark representerer starten på renessansen.
- 68 Bøker
- 70 Human etikk
En fiktiv tilskuer får deg til å oppføre deg bedre.
- 74 Informasjon
Kontaktinfo for Human-Etisk Forbunds hovedkontor og fylkeslag og annen informasjon.

Aktuelt

- 1
- 2
- 3
- 4

NOTISER	REPORTASJE	BILDER FRA VERDEN	INTERVJU	NOTISER
---------	------------	-------------------	----------	---------

F NTB Scanpix

Solsnu

Hvis du står opp riktig tidlig på morgenen den 22. desember, nærmere bestemt i forkant av kl 05.48, kan du få med deg det eksakte tidspunktet for vintersolverv. Det er altså det tidspunktet på året at jorda er i det punktet av banen rundt sola der vår nordlige halvkule heller lengst bort fra sola. Det gir også den korteste dagen i året. Men deretter blir dagene altså lengre og lysere. Mange lokallag i Human-Etisk Forbund feirer «solsnu» rundt vintersolverv – hvis du sjekker nettsidene til ditt lag finner du kanskje en fest i nærheten av deg. Vil du ha den fullstendige astronomiske forklaringen? Les astronomiprofessorens kommentar om julas astronomiske grunnlag på Fritanke.no 8996

➤ Saudi Arabia

Den fengslede saudiarabiske bloggeren Raif Badawi (31) får EUs Sakharovpris for tankefrihet. Prisen er oppkalt etter den sovjetiske dissidenten Andrej Sakharov og er blitt delt ut av EU-parlamentet siden 1988. Prisen på 50.000 euro gis til enkeltpersoner som forsvare menneskerettigheter og andre grunnleggende friheter.

➤ Irlands nye

lov om likekjønnet ekteskap trådte i kraft 16. november, et halvt år etter 62,1 prosent stemte ja i folkeavstemningen. Irland ble det første landet som godkjente likekjønnet ekteskap gjennom folkeavstemning. Fra før har 18 andre land, deriblant 13 i Europa, gjort homoseksualitet lovlig.

➤ Chile

innførte nylig homofile partnerskap. Loven ble debattert i ti år før den ble vedtatt i april, i et land som tradisjonelt er sett som et av Latin-Amerikas sosialt mest konservative. Partnerskap er lovlig i flere andre søramerikanske land, men bare Argentina og Uruguay tillater homofile å gifte seg.

F NTB-Scampix

– ET ANGREP PÅ DET MULTIKULTURELLE, SEKULÆRE SAMFUNNET

➤ **FRANKRIKE** Reaksjonene på terrorangrepet i Paris fra den internasjonale humanistbevegelsen er – selvsagt – entydige:

– Ikke la morderne vinne.

Nyt livet! Ikke bare i Paris, men også i Beirut, Syria og alle andre steder som rammes av hensynsløs religiøs ekstremisme, heter det i en uttalelse fra British Humanist Association.

Britene slår fast at angrepet, på alle måter, var et angrep på multikulturalisme – et angrep på hvordan mennesker søker lykke uten å være bundet av krav til religiøs underkastelse.

– Det var et angrep på den sekulære, opplyste ånden som omgir det varierte og pulserende livet i Paris.

Den humanistiske verdensor-

ganisasjonen IHEU er opptatt av å skille terroristene fra vanlige muslimer. IHEU slår fast at vi må besvare terroren med verdier voldelige jihadister hater, slik at det blir mulig å skille ekstremistene fra de vanlige menneskene som deler religionen terroristene påberoper seg.

– Vi må legge grundige, rasjonelle vurderinger og til grunn, slik at vi kan arbeide sammen som et internasjonalt samfunn for å slutt på den lidelsen terroristene skaper. Vi må være tydelige i vår kamp for at menneskelighet og håp skal vinne over hat og frykt, sier IHEU-president Andrew Copson.

Han understreker at IS er et kroneksempel på en anti-menneskelig ideologi.

– De påstår at de bygger en stat, men den er basert på uvitenhet og ondskap, på tvang, voldtekt og mord.

Generalsekretær i Human-Etisk Forbund, Kristin Mile, understreker at terroren i Paris, rammer hjertet av Europa.

– Våre tanker går til alle de rammede, til venner, til familie og til alle franskmenn som nå går rundt med en klump i magen og er redde for neste angrep, sier hun i en pressemelding.

Mile mener terroristene ønsker å ta fra oss frihetene våre; friheten til å nyte livet uten frykt, friheten til å gå på konsert, se en fotballkamp eller sitte på cafe uten å se seg over skulderen.

ATEISTBLOGG MOT ATEISTMYTER OM RELIGION

➤ **AUSTRALIA** Nyateister og religionskritikere framstiller seg gjerne som rasjonelle og vitenskapelige. Men også mange her ser ut til å holde fast på en del oppfatninger som er i strid med

rådende vitenskapelig konsensus. Den australske ateisten Tim O'Neill har startet bloggen «History for Atheists», der han avkler ateisters uriktige oppfatninger om religion og historie,

som at kirken i middelalderen trodde at jorda var flat. Tør du sjekke ut: historyforatheists.blogspot.no/

NYTT DØDELIG ANGREP PÅ SEKULÆRE

➤ **BANGLADESH** Volden mot ateister i Bangladesh eskalerer. 31. oktober angrep islamister to forlag. En ble drept, tre skadet. Det var forlaget Shuddho-Shor som ble angrepet. Dette er et forlag for progressive og sekulære bøker i Dhaka, Bangladesh. Angriperne var bevæpnet med macheter og skytevåpen. Trolig var utgiver Ahmed Rashid Tutul, som hadde fått en rekke drapstrusler fra islamister, hovedmålet. De seks angripere skal ha lurt seg inn forlagslokalene ved å presentere seg som interesserte kunder. Tutul ble alvorlig skadet, men ble i midten av november utskrevet fra sykehus.

Angrepet på forlaget Shuddho-Shor ble etterfulgt av et angrep mot forlaget Jagriti Prakashani. Utgiveren Faysal Arefin Dipon ble drept. Jagriti Prakashani har blant annet publisert Avijit Roys bok «Philosophy of Disbelief», som først ble publisert av Shuddho-Shor. Forfatteren Avijit Roy ble drept i et machete-angrep i februar.

Forlagsangrepene er de foreløpig siste i rekka av dødelige voldelige angrep mot

F NTB-Scampix

sekulære forfattere og ateistbloggere. Angrepene skjer alltid med macheter eller kjøttøkser.

I 2015 har fire mennesker mistet livet i disse angrepene: Avijit Roy i februar, Washiqur Rahman i mars Ananta Bijoy

Das i mai og Niloy Neel i august. I 2013 ble bloggeren Ahmed Rajib Haider hakket til døde. Bloggeen Asif Mohiuddin ble også angrepet, men overlevde. Han ble senere arrestert for å ha «såret religiøse følelser». [Fritanke.no 9985]

50 ÅR SIDEN FOLKEMORDET: EN HALV MILLION «GUDLØSE» DREPT

➤ **INDONESIA** En septemberkveld i 1965 skjedde det et mislykket kuppforsøk i Indonesia der seks generaler ble drept. Militæret brukte kuppforsøket som påskudd for å starte forfølgelsene av landets kommunistbevegelse, og den framvoksende kvinnebevegelsen – Gerwani. Gerwani var i etterkrigstiden blant verdens største kvinnebevegelser, og i det tradisjonelt kjønnskonservative landet svært progressive. Med basis i nasjonalistisk, sosialistisk

og feministisk ideologi krevde de frihet fra underordning av kvinner og politiske rettigheter. Kommunistene og Gerwani ble utpekt som ansvarlige for kuppforsøket og for å være blodtørstige og gudløse fiender av nasjonen. Svertekampanjer avhumaniserte dem – og massakrene som fulgte knuste kommunistbevegelsen og kvinnebevegelsen – over en halv million mennesker ble drept. [Les saken på Fritanke.no 9975]

Hold deg oppdatert på norske og globale livssynsnyheter – følg med på vår netttutgave **Fritanke.no!** Kan også lese på mobil

FORTSATT SEKULARISERING I USA

➤ **USA** I USA svarer nå nesten én av fire (23 %) at de ikke har noen religion. Gruppen kalles «nones». Andelen har økt fra 16 prosent i 2007. Det er spesielt mange unge som ikke knytter seg til noen bestemt religion. I aldersgruppen 19-25 år er 36 prosent «nones». Andelen synker og andelen religiøse stiger jo lenger man beveger seg opp i aldersgruppene.

De religionsløse er ikke nødvendigvis ateister. Et stort flertall av gruppen «nones», 61 prosent, oppgir fortsatt at de «tror på Gud eller en universell ånd». Men andelen svekkes. Det melder Pew Research Center i november. Hovedfunnet at gruppen «nones» blir stadig mindre religiøs, målt

etter oppgitt gudstro, hvorvidt de ber jevnlig og hvor viktig de mener religion er:

- De tror mindre på «Gud eller en universell ånd» (fra 70 prosent i 2007 til 61 prosent i 2014)
- De ber sjeldnere (daglig bønn ned fra 22 prosent i 2007 til 20 prosent i 2014)
- Færre mener religion er viktig (fra 16 prosent i 2007 til 13 prosent i 2014)

Blant de som oppgir å ha en religion, holder den personlige religiositeten seg noenlunde stabil, målt etter de samme variablene. Like mange som i 2007 tror på Gud eller en universell ånd (97 %). [les hele saken på Fritanke.no 9989]

Metallhumanisten

Folket i bygda brydde seg aldri noe særlig om at Øystein Garnes Brun er den ubestridte sjefen i metal-bandet Borknagar. Men da han foreslo aktiv påmelding til julegudstjeneste ble det bråk.

T Even Gran F Silje K. Robinson/Borknagar

I sommer ble Øystein Garnes Brun, sjefen i black metal-bandet Borknagar, valgt som vara til hovedstyret i Human-Etisk Forbund. Søker du etter navnet hans på Google kommer det ikke opp så mye som har med Human-Etisk Forbund å gjøre. Isteden får du opp bilder av en veldig streng og alvorlig mann med bukkeskjegg som skuler olmt direkte på deg. Ja, nesten litt truende. Kameratene på det oppstilte bandbildet demper ikke inntrykket. Denne gjengen mener alvor. Bandlogoen og det generelle uttrykket lar det ikke være noen tvil; dette er metal av det skumle slaget. Hva? En svartmetaller i forbundet? Er Human-Etisk Forbund i ferd med å bli infiltrert av satanister?

ØYSTEIN GARNES BRUN smiler over bordet på kafeen i Bergen. Han bekrefter at han har

vært en del av metalmiljøet i byen siden tidlig på 90-tallet. Bandet hans er et av de mer kjente norske metal-bandene, spesielt er de populære i utlandet.

– Jeg er ikke så glad i å definere oss som et «black metal» band egentlig, i hvert fall ikke etter den tradisjonelle forståelsen av musikken og fenomenet som sådan. Vi beveget oss tidlig i karrieren i en mer melodisk og progressiv retning, både musikalsk og estetisk. Der mange andre band var tro mot et underprodusert lydbilde, lik-sminke og satanisk tematikk, satset vi fra starten på profesjonelle studioproduksjoner og et uttrykk i retning av dunkel og mer abstrakt naturfilosofi. En av låtene på det siste albumet vårt, «In a Deeper World», er faktisk ment som en referanse til Arne Næss' dypøkologi, forteller han.

Borknagars stil har slått an. Bandet har solgt rundt en halv million plater totalt. I januar kommer den tiende plata deres, «Winter Thrice», da blir det nye festivaler og sannsynligvis turne i Europa samt sikkert noen konserter i Norge også, forteller Øystein.

01 Borknagar er metall av det skumle slaget. Sjefen sjøl lengst fram.

BLACK METAL er en av Norges største eksportartikler, og metalmiljøet i Bergen er spesielt godt kjent. Øystein forteller at utenlandske ►

01

«Det kom som et sjokk da Varg Vikernes begynte å brenne kirker»

► fans – såkalte «blackpackers» – stadig kommer til Bergen for å se byen og kanskje møte noen av sine idoler. Miljøet har fostret band som Gorgoroth, Immortal, Taake, Enslaved, og altså Borknagar. For ikke å snakke om Greven – Varg Vikernes – og hans bandprosjekt Burzum. Sistnevnte har ikke Øystein all verdens sans for, for å si det mildt.

– Det kom som et sjokk da Varg Vikernes begynte å brenne kirker. Før dette var metalmiljøet i byen et veldig positivt og kreativt miljø. Vi var unge, idealistiske og dro hverandre opp. Vi var bare en gjeng 18-19-åringer som var glødende opptatt av musikk. Da vi så de første intervjuene med Vikernes, fikk mange av oss bakoversveis. Han hadde ikke gjort seg noe særlig bemerket før dette. Jeg personlig visste nesten ikke hvem han var. Hele hardrockmiljøet snudde ryggen til han, med noen få unntak. Men mediene skapte selvsagt

et bilde av hele miljøet vårt som «satanistisk», og Vikernes fyrte opp med den ene uttalelsen verre enn den andre. Det han drev med var jo ren kriminalitet. Vi mislikte intenst å bli assosiert med dette, sier han.

ØYSTEIN FORTELLER at mange på den tiden var redde for at alle som gikk rundt med svarte klær og langt svart hår var på vei for å tenne på en kirke.

– Det var jo ikke så rart, med det bildet mediene hadde skapt. Jeg gikk jo også med svarte klær og hadde langt hår. Vi

følte oss som folkefiender en stund. En gang vi øvde på ungdomsklubben i Arna husker jeg en fyr som stod vakt ved kirka ved siden av. Han fulgte oss intenst med blikket. Foreldrene mine fikk en del bekymringsmeldinger, for å si det sann.

– Dere var imot å brenne kirker, og var ikke satanister. Men hva mente dere om religion?

– Det var et tema vi egentlig ikke brydde oss særlig om. Vi var liden-skapelig opptatt av musikk, bygge nettverk og det estetiske uttrykket. Men hvis temaet kom på banen, var det ingen tvil om at vi var veldig imot kristendom. Det var en del av pakken. Vi var stramme ateister med piggene ute. Ut over det tenkte vi ikke så mye på det egentlig. Hvis du snakker med de samme folkene i dag, tror jeg de fleste vil ende på noe som ligger nært opp til et humanistisk livssyn, hvis du presser dem litt. Men jeg kan bare snakke for

02

meg selv, og du vet jo hvor jeg hører hjemme, sier han.

BLACK METAL bruker voldsomme virkemidler, både musikalsk og i det visuelle uttrykket. Det er blod og gjør og veldig mørkt. Øystein beskriver det hele som et show, og understreker at han selv alltid har vært mest opptatt av selve musikken. Bandet hans har aldri brukt spesielt ekstreme virkemidler. Han tok seg heller aldri et kunstnernavn, som er vanlig i black metal-sjangeren ellers, som for eksempel «Infernus», «Satyr» eller «Shagrath», for å nevne noen.

– Noe av det deiligste jeg vet er når jeg mener jeg har skrevet en bra låt. Det er slike ting som gjør meg lykkelig, nesten litt euforisk, sier han.

Tidligere i høst gikk partiet De kristne ut og kritiserte et annet bergensbasert metalband, Enslaved, for å være «satanister» og mente de

ikke burde få dra på skoleturné i regi av Rikskonsertene.

– For noe tull. Enslaved opererer innenfor et kunstnerisk uttrykk på akkurat samme måte som oss. Å kritisere et black metal-band, eller hvilket som helst band, på dette grunnlaget, blir like tullete som å påstå at Gunnar Staalesen er morder bare fordi han skriver om drap, konstaterer han.

MEN HVORDAN HAVNET Øystein Garnes Brun i Human-Etisk Forbund? Som for mange andre ligger det en konkret sak bak.

– Jeg har vokst opp i et ikke-religiøst hjem og har aldri trodd selv. Jeg har alltid hatt et positivt inntrykk av Human-Etisk Forbund. Så fikk jeg barn, og etter en stund begynte de på skolen. Det var da det startet, forteller han.

I 2008 ble skolens kristne formålsparagraf endret. Det skulle ikke lenger

01 Borknagar med publikum etter konsert på Ragnarok-festivalen i Lichtenfels, Tyskland, i 2014.

02 Øystein Garnes Brun med katten Grim på loftet der han har musikutstyret sitt. I hagen utenfor bygger han nå nytt studio.

være skolens oppgave å gi barn «ei kristen og moralsk oppseding». Øystein satt som leder i Foreldrenes arbeidsutvalg (FAU) på Garnes skole i Arna, Bergen, og mente dette måtte få noen praktiske konsekvenser for hvordan julegudstjenesten på skolen ble gjennomført.

Da våknet bygdedyret.

– Du verden for et bråk det ble da jeg, først litt fomlende og forsiktig, foreslo aktiv påmelding til skolegudstjeneste. Det var en oppsiktsvekkende aggres- ►

01

➤ siv tone der jeg hele tiden ble slått i hodet med «den norske kristne kulturarven». Det var nesten litt uvirkelig i en setting der man forventer faglighet og profesjonalitet. Det virket som om alarmen gikk i det lokale indremisjonsmiljøet om at en «hedning» var i ferd med å ødelegge for kristendommen på skolen. Men det ble faktisk ikke lagt noen vekt på musikkarrieren min. Litt merkelig kanskje. De kunne jo ha brukt det, men de fleste i lokalmiljøet kjente meg jo og visste godt at jeg ikke var noen «satanist», sier han.

En gang kom et foreldrepar bort til Øystein og kona Ellen på skolens sommerfest og spurte hvorfor de «var så rare» og «hvorfor de ville gjøre skoledagen til ungene grå og trist».

– Andre sendte brev til rektor og sådde tvil om min troverdighet som FAU-leder. Det ble også foreslått en ny valgordning for FAU som opplagt hadde som mål å hindre at folk som meg skulle bli valgt i fremtiden. Lærerne var også med på det. Hele arsenalet av skjulte sosiale pressmidler ble brukt. Det var ikke pent. Etter hvert unnskyldte noen seg heldigvis. Ett av argumentene som lærerne brukte mot aktiv påmelding var at «da kommer jo ingen til å melde seg på». Nei, nettopp! tenkte jeg da for meg selv. Men lot være å kaste den ballen tilbake, forteller Øystein med et smil.

MEN ØYSTEIN GA SEG IKKE. Jo mer motstand han fikk, jo mer bestemt ble han. Noe av

01 Metal-musikeren Øystein Garnes Brun ble på årets landsmøte i Human-Etisk Forbund valgt til varamedlem i forbundets hovedstyre.

02 Den siste plata til Borknagar, «Urd», kom ut i 2012. I januar 2016 kommer neste plate; «Winter Thrice».

«En av låtene på det siste albumet vårt er faktisk ment som en referanse til Arne Næss' dypøkologi»

det han og kona gjorde, var å klage skolen inn for Fylkesmannen i Hordaland for å ha arrangert øving til skolegudstjeneste uten å informere. De fikk medhold.

– Dette viser hvor innsauset kristendommen har vært og er i skoleverket. På vår skole er det ikke nok med gudstjeneste til jul og påske, kirkevandringer og såkalte undervisningsopplegg som «Vandring gjennom Bibelen» i regi av Bibelselskapet. Det skulle også brukes timevis på å øve til alle disse kirkebesøkene, sier han.

Mens Øystein jobbet med dette i Arna, satte Human-Etisk Forbund i Bergen i gang en kartlegging av kristen forkynnelse i bergensskolen.

– Human-Etisk Forbund ble vel oppmerksom på meg da Bergensavisen (BA) slo opp saken vår på forsiden. «Min datter blir diskriminert» var overskriften, og jeg så ganske sint ut på bildet. Jeg ble rimelig fort koblet på arbeidet Human-Etisk Forbund driver, og fikk øynene opp for hvor mye bra som faktisk skjer i forbundet, og hvordan det harmonerer med ting jeg står for og synes er viktig. Derfor var jeg ikke vond å be da jeg ble spurt om å stille som kandidat til hovedstyret, forteller han.

02

Borknagar

Borknagar er et konstruert bandnavn. Tanken bak navnet var å etablere et navn med en viss mystikk og et norrønt preg, men uten konkret betydning. Tanken var et bandnavn som ga kunstnerisk og estetisk autonomi, noe som har vært et viktig prinsipp i bandet siden starten. Navnet er konstruert og inspirert av et fjell i Skottland som heter Lochnagar og satt sammen med navnet til rovert høvdingen Borka fra eventyret om Ronja Røverdatter.

➤ – Det var en voldsom kristen majoritetsblindhet da KRL-faget kom, forteller fagbokforfatter Beate Børresen om da faget ble etablert i 1997. Tanken på at det skulle komme noe annet enn kristendom inn i faget var veldig fremmed for mange. Hun forteller om hard kamp innad i forfattergruppa for å ha med mangfoldet av religioner og livssyn fra starten av i småskolen. [\[Les hele på Fritanke.no 9928\]](#)

➤ – Det er ikke så veldig stor forskjell på tenkningen til fundamentalistiske kristne og fundamentalistiske muslimer. Det eneste jeg kan se er at de kristne ikke går så langt i å utøve vold, men ellers er det mye likt, sa sjefredaktør i Vårt Land, Helge Simonnes, under et frokostmøte i regi av Human-Etisk Forbund i Oslo 20. oktober. [\[Les hele på Fritanke.no 9973\]](#)

➤ I Larvik vil frittstående kristne starte en ny, privat kristen skole, der den kristne skapelsesberetningen kan få en mer fremtredende plass enn evolusjonstenkning i naturfag.

F NTB-Scampix

SKOLEGUDSTJENESTE-SEIER: STATEN ANBEFALER AKTIV PÅMELDING

➔ En kampsak for Human-Etisk Forbund har fått gjennomslag. Utdanningsdirektoratet anbefaler alle skoler å ha aktiv påmelding til skolegudstjenester.

Det normale har vært at skolegudstjenesten ligger til grunn og arrangeres for alle, og at de som ikke ønsker å delta må be om fritak. Skolene er så forpliktet til å arrangere et likeverdig alternativ for de som ikke drar i kirken.

Human-Etisk Forbund og andre har i lang tid kjempet for å likestille de to alternativene ved å kreve likeverdig aktiv påmelding til begge deler.

Forbundet har ment at skolene må slutte å ta det for gitt at alle elever skal i kirken, og så arrangere et alternativ for «de andre» som ikke deltar.

Kirke eller ikke-kirke må framstilles som et fritt, likestilt valg. Mange skoler har allerede innført en slik ordning, men de fleste gjør det fortsatt på gammelmåten og legger til grunn at alle skal på gudstjeneste.

13. november kom Utdanningsdirektoratet med en tolkningsuttalelse av regelverket som gjelder gudstjenester i skoletiden. Direktoratet anbefaler at «skolene organiserer deltagelse ved at elevene aktivt melder seg på». Det presiseres at det bør være samtidig påmelding til gudstjenester og alternative tilbud. Utdanningsdirektoratet presiserer også at fritaket fra skolegudstjeneste også omfatter øving til skolegudstjeneste. Dette er i tråd med det Fylkesmannen i Hordaland presiserte i klagesa-

01 Nå kan det bli bedre forhold rundt skolegudstjenester.

ken Øystein Garnes Brun anla mot Garnes barneskole i 2013 [\[Fritanke.no 9145\]](#).

Direktoratet gjentar kravet fra de gamle retningslinjene om at skolen må tilby ikke-diskriminerende fritaksordninger gjennom likeverdige alternative tilbud for de som melder fritak. Det sies imidlertid ingenting spesifikt om dette kravet også gjelder øvingene til skolegudstjeneste.

[\[Les mer på Fritanke.no 994\]](#)

Se retningslinjene på human.no/skolegudstjenester

IKKE-RELIGIØS I PRESTETJENESTEN

➔ Det har lenge foregått et arbeid med å gjøre samtaletjenestene i landets sykehus, fengsler og i Forsvaret mer inkluderende for alle religioner og livssyn. HEF har hele tiden ment at Den norske kirke ikke lenger kan ha monopol på disse viktige fellestjenestene.

Den 1. september kom det et gjen-nombrudd i så måte. Da ble ikke-religjose Cathrine Bang Hellum ansatt som samtalepartner ved prestetjenesten på St. Olavs hospital i Trondheim.

– Jeg har ingen religiøs tro. Det var jeg åpen på da jeg ble intervjuet for stillingen. Men jeg vet ikke om de ansatte meg på grunn av dette, sier hun.

Bang Hellum er utdannet sykepleier og har jobbet i lang tid på St. Olavs hospital. Hun er snart ferdig med en mastergrad i rådgivningsvitenskap.

– I jobben min som sykepleier opplevde jeg ofte at pasienter livskrise ønsket en samtale. Da tok jeg selvsagt en prat, men samtidig er det begrenset hva en sykepleier har tid til av slikt, midt oppi sårstell og medisinsutdeling. Samtalene inspirerte meg imidlertid til å bli samtalepartner på heltid, sier hun.

– Er pasienter ofte opptatt av livssynet til den de skal snakke med?

– Noen ganger vil de ha en prest, andre igjen er opptatt av at det absolutt ikke må

F Even Gran

01

være en prest. Uansett er alle vi i Prestetjenesten åpne for samtaletema som rommer både tro, tvil og livssyn, sier hun.

Bang Hellum er oppriktig interessert i hvordan tro og livssyn fungerer som et verktøy for folk i kriser.

– Jeg tror man trenger noe å lene seg på når man er i krise. Hvis noen ønsker at jeg skal be sammen med dem, så gjør jeg gjerne det. Men det er viktig at de forstår det er min stemme, men deres bønn. Selv

01 Cathrine Bang Hellum er den første ikke-troende som er ansatt i sykehusets prestetjeneste.

om jeg ikke tror selv, er det viktig å være et godt medmenneske og å respektere hvordan tros- og livssyn er en del av folks mestringsstrategier, sier hun. [\[Les mer på Fritanke.no 9949\]](#)

KULTURDEPARTEMENTET TROSSER ALLE HØRINGSINSTANSER

➔ Kulturdepartementet ønsker å innføre et unntak fra den generelle regelen om at alle tros- og livssynssamfunn skal få like mye penger pr. hode som Den norske kirke. Departementet vil gi prester lønnsøkning uten å være forpliktet til å utbetale tilsvarende til andre tros- og livssynssamfunn.

Bakgrunnen er at staten har gått med på at prester skal få mer lønn fordi de ikke lenger kan bo i subsidierte, billige presteboliger. Lønnsøkningen som staten har akseptert at prestene skal få, utgjør til sammen ca. 70 millioner kroner. Det er dette beløpet staten nå ønsker å holde unna beregningsgrunnlaget til de andre.

Alle høringsinstansene enige om at

forslaget er i strid med menneskerettighetene og Grunnloven.

Den generelle regelen når det gjelder bevilgninger til Den norske kirke og de andre tros- og livssynssamfunnene, er at tros- og livssynssamfunn utenfor statskirken skal ha «om lag det som staten har budsjettet til Den norske kirke». Dette prinsippet er nedfelt i alle lover, også i Grunnloven fra 2012. I praksis fungerer det slik at bevilgningen til Den norske kirke blir delt på antall kirkemedlemmer, og deretter ganget opp med antall medlemmer i de ulike tros- og livssynssamfunnene.

Forslaget til Kulturdepartementet innebæ-

rer et unntak fra denne regelen. De ønsker å skrive følgende unntak inn i de to lovene som regulerer dette:

«Løyvingar som kjem som ei følgje av at tenestebustad- og bupliktordninga for prestane i Den norske kyrkja har falle bort, skal ikkje reknast med i tilskotsgrunnlaget etter første leddet.»

Det innebærer at staten kan gi ekstra penger til prestene i Den norske kirke, uten å være nødt til å betale tilsvarende til de andre tros- og livssynssamfunnene.

– Tros- og livssynsorganisasjonene må vurdere rettsak hvis dette blir vedtatt, sier Bente Sandvig i Human-Etisk Forbund. [\[Les mer på Fritanke.no 9990, 9991\]](#)

Vi trenger en liten pause fra hverdagen ved vintersolhverv. Det er de enige om, både humanisten, den kristne og muslimen.

Vi trenger felles høytider

T F Aslaug Olette Klausen F Marius Nyheim Kristoffersen

For kristne er julen kristen høytid. For mange humanister er julen en gammel skikk kristendommen har tatt over. For muslimer er den norske jula en tradisjon som flere og flere plukker med seg biter av. Hva er likt og hva skiller julefeiringene?

– Det er den største høytiden i året. Det er kos, familie, juletre, gaver og mye god mat. Det er den feiringen du virkelig forbereder i lang tid. Det er alles bursdag, på en gang, sier Mari-Marthe Apenæs, som er sekulær humanist og medlem i Human-Etisk Forbund.

Og feiringen begynner egentlig første desember for Mari-Marthe og mannen, Christoffer Larsen. De har to barn på halvannet og fire år. Det betyr at forberedelsene begynner allerede i forarbeidet til julekalenderen, som skal inneholde juleforberedelser som gaver med ting man kan lage og opplevelser.

DE ER BEGGE SKILSMISSEBARN, men inviterer hele sin familie på julaften. Til middag pleier hennes

01 Julekalenderen er en viktig del av juleforberedelsene hos Mari-Marthe Apenæs, der datteren på 4 pakker opp førjulsupplevelser eller julepyntoppgaver.

mor, far, bror og morens mann å komme. De blir dermed åtte til bords. Hans familie takker høflig nei hvert år. Jul handler om tradisjoner, og Mari-Marthe og Christoffer har skapt sine egne sekulære juletradisjoner. Treet – som er fire meter høyt – pyntes med britiske gardesoldater, tog og ugler – og en stjerne helt oppi taket.

– Det viktigste er dronningens juletale (*den britiske regenten, Elisabeth II, journ. anm.*), som er fast hvert år. Det har blitt en tradisjon. Og det er ikke noen spøk. Som humanist plikter man å gi julen et eget innhold og mening. For meg gir talen dyp mening, sier Christoffer.

– På Human-Etisk Forbunds nettsider står det hver jul noe jeg synes er fint: Den enkeltes juletradisjoner er et sammensurium av hva kulturen, den enkelte familie og enkeltindividet gjør. Det er sånn for oss også. Noen av de vriene vi gjør er dette engelske tilsnittet, og så må vi skryte av barnehagen vår som har et kjempeinkluderende opplegg. De er flinke til å ha et opplegg der vi som humanister føler oss inkludert.

– Ser dere på julen som en materialistisk høytid?

– Nei, det er ikke målet for oss, selv om kjøpepresset er enormt i forbindelse med jul, og det går noen ekstra penger. Det er jo også koselig med julegater. Så jeg opplever det ikke som noe problem, og vi står imot så godt vi kan, sier Mari-Marthe, og suppleres av Christoffer:

– Jeg ser dette presset, men jeg oppfatter den ikke som det, egentlig. Jeg tenker at det ►

01

► er familie, høytid, det å glede hverandre og å spise god mat.

ET LYSPUNKT I MØRKETIDEN – det er julens innhold for dem. Det handler om å kose seg, tenne lys og vise at en er glade i hverandre.

– Jeg føler det litt urettferdig å få spørsmålet «hvorfor feirer dere jul dere som ikke tror på Jesus?». For meg har det ingen sammenheng. Jeg har heller ikke vokst opp med noen kristen jul, så det er ikke noe som er tatt ut. Det har aldri vært der. Det er den meningen det er med julen. Vi trenger et høydepunkt på denne tiden, sier Mari-Marthe.

Christoffer mener at det ikke er noen motsetning mellom det å feire kristen jul og det å feire at man går mot lysere tider. Han peker også på pausen og bruddet fra hverdagen som kanskje noe av det viktigste med julen. Både for ham selv, og samfunnet.

– Alt stopper opp. 1. juledag skjer det ingen ting. Jeg har sansen for at samfunnet tar seg en pause. Det er verdifullt. Alt er stille, og en kan gjøre som en vil. Da

får jeg godfølelsen. Og så er det like før nyttårsaften. Det gjør at det også blir en tid for ettertanke før vi begynner et nytt år. Roen er med på å skape høytidsstemning, sier han, vel vitende om at konas juleopplevelser er noe mer stressende.

Før de fikk barn var paret med å arrangere «vintersolvervsfest» og stå på solvervs-stand på Karl Johan i regi av Human-Etisk Forbund.

– Det har vært en markering av den dagen solen snur. Der har vi blitt mer bevisst på hva julen opprinnelig handlet om, og hva de ulike tingene symboliserer. Vi ble bevisst dette vendepunktet, at det går mot lysere tider. Lys har blitt litt viktigere i vår feiring nå, sammen med god mat og det å sette pris på hverandre i mørketiden, sier Mari-Marthe.

FOR EGIL SJAASTAD er det vanskelig å snakke om julen uten å ta med seg høytidens kristne vinkling.

– Det handler om den livsveien jeg har valgt, med teologien. Når jeg tenker på jul, tenker jeg på julesalmer, innholdet i salmene, julegudstjeneste

og julefester, og juletradisjonene fra barndomshjemmet, som var kristent. For meg er julen en tydelig kristen høytid, sier Sjaastad.

– Når jeg hører «O, hellige natt» på TV, så takker jeg nesten Gud. Jeg tenker på det sterke innholdet som binder jul og påske sammen, og det diakonale, omsorgen som slår igjennom. Sånne salmer betyr for meg veldig mye. Det er allright at folk vil synge «Å, jul med din glede» og «Reven rasker over isen» og slike sangspillsanger, men jeg har lyst til at det skal overleve sanger med større budskap.

Teologen, læreren og forfatteren er oppmerksom på at han med dette ikke tilhører gjennomsnittet i Norge i dag. Alt er imidlertid ikke religiøst betinget i hans og hans families julefeiring.

– De juletradisjonene som ikke er spesielt kristne, de har jeg selv sagt også i ryggmargen. Mat, julaften og familie. Det ligger i kulturen vår en veldig bevissthet om at familien samles julaften, og da gjerne storfamilien. Den gang bare et av våre barn var ugift spøkte han med: «Når mor og far dør

02

kommer det til å bli: 'Hvem skal ha Jørgen i år?'" Alle de andre var gift og hadde sine egne feiringer.

– I barndommen var det juletre, julepynt, juleselskap med andakt, tomtebrygg, all slags god mat. Det var ikke noe sparing i julen.

– *Har du holdt på de samme juletradisjonene som da du var barn?*

– Ja, min julefeiring er fortsatt like bevisst, kristelig sett, som den var i barndommen. Kona mi har akkurat samme type oppvekst, fra samme del av landet. Derfor forsøkte vi i vårt hjem, da barna var små, å holde samme stil. Men så skjer det endringer – fjernsynet får mer plass i hjemmet, det blir færre juletreffester. Juletreet var en voldsom sak da jeg var liten, det er det jo fortsatt, men ikke på samme måte.

– Juletreffestene på bedehus og misjonshus, og på skolen. Det forsvant da barna våre var små. Det er tradisjoner som forsvinner. Det kan ha med den generelle sekulariseringen å gjøre, men det kan også være endringer som at folk har mer spredte interesser.

03

«Folkepsykologisk trenger vi felles høytider»

Han savner disse festene. Nå er det mer private selskap. Han humrer nesten når han sier at dette kan være slitsomt for en eldre bestemor. Bestemoren det er snakk om er hans kone. I deres hjem er det hun som står for julematen. Og det kan bli nærmere 20 gjester til bords i løpet av julehelgen.

– Tradisjonene er verdifulle uansett. Jeg er imot det mange mente da jeg studerte teologi – noen rakk ned på gaver og mat. Folkepsykologisk trenger vi felles høytider. Det har en sammenbindende kraft. Folk trenger å feire sammen. Den verdien er der også uavhengig av det religiøse.

YOUSUF GILANI ER VARAORDFØRER i Drammen, og muslim – og blant de norske muslimene som deltar i julefeiringen.

– For oss muslimer som er vokst opp i Norge – som har gått på norsk skole,

01 Julekalenderen er en viktig del av juleforberedelsene hos Mari-Marthe Apenæs, der datteren på 4 pakker opp førjulsopplevelser eller julepyntopp-gaver.

02 Julefeiringen til Christoffer Larsen og Mari-Marthe Apenæs og barna deres består av en blanding av gamle tradisjoner og egne tilpassinger – som den britiske dronningens gardesoldater som julepynt.

03 For teologen Egil Sjaastad er det kristne julebudskapet viktig, men han mener julen har verdi også uavhengig av det religiøse.

vært på gudstjeneste i kirken – er jo jul en veldig fin tradisjon vi også er vokst opp med. Vi feier jul, men kanskje litt annerledes.

– *Hvordan feirer du jul?*

– Vi har juletre, gaver og pynter opp til julestemning i huset. Men vi bytter ut maten. Vi har ikke den tradisjo-

01

► nelle juleribba. Det er en familiesammenkomst, hvor du får tid til å være sammen med familien. I vårt tilfelle er det hovedsakelig barna som er i fokus, og får gaver, sier Gilani.

Lillejulaften er det tradisjon å kjøre rundt til fettere og kusiner med gaver, mens selve julekvelden feires bare med nærmeste familie.

– Vi hadde pinnekjøtt for to år siden, men det falt ikke så godt i smak, ler han.

Pinnekjøttet ble dermed byttet ut med indisk-pakistansk festmat. Julepynten er derimot tradisjonell; det er julestjerner, engler og glitter.

GILANI MENER DET ER VIKTIG å vise at en er en del av en kultur og tradisjon, selv om denne er forskjellig religiøst betinget. Hans barn er derfor med på de forskjellige gudstjeneste gjennom skolen.

– Jesus er også en skikkelse i islam, da som profet og ikke Guds sønn. Det er viktig å få disse møtepunktene, selv om vi har forskjellige meninger. Ingen sitter med fasiten. Det handler også om å vise respekt.

– Vi er født og oppvokst i Norge. Vi er brune nordmenn, norsk-muslimer. Vi må feire hverandre. Det budskapet er veldig viktig å gi til barna. Jeg har venner som mente at det å ha juletre ikke hører hjemme i muslimske hjem. Der ser du nå at de har gitt etter fordi barna har mast. Det blir flere og flere som setter opp julestjerna.

Han ser på den norske julen som en mindre religiøs høytid enn muslimenes to eid-feringer. Disse er direkte knyttet til religiøs utøvelse gjennom å være avslutning på fastemåneden Ramadan eller markere hajj, pilgrimsreisen. De kristne konnotasjonene er uansett ikke i strid med hans tro. For ham handler julen om å feire hverandre, og med det skape bro mellom majoritets- og minoritetssamfunnet.

– Jul er en kjempetradisjon. Vi var i Pakistan i desember i fjor. Da sa jeg til barna at vi skulle se hvordan de feirer jul der. De ble veldig positivt overrasket. Prestene var der, imamene var der, folk fra forskjellige trossamfunn. Kirken der tar 15000 mennesker, og

01 Yousuf Gilani er muslim, men er oppvokst med den norske julen og har skapt sin egen variant – med curry istedenfor ribbe.

det var helt fullt. Det var en veldig fin opplevelse for barna, å få knyttet jul opp til forfedrenes hjemland.

– Det feires jul over hele verden, og Pakistan er ikke noe unntak. Forskjellen der er at alle feirer hverandre. Kristne feirer også eid.

Les mer om humanister og jul på human.no/jul

Forbundet

GENERALSEKRETÆREN	NOTISER	I HOVEDSTYRET	HUMANISTISK UNGDOM	DE FRIVILLIGE	HUMANISTISK UKE
-------------------	---------	---------------	--------------------	---------------	-----------------

F Britt Mari N. Eriksen

STØTTE-KONSERT FOR BARN PÅ FLUKT

lidsjeler i Nes lokallag av Human-Etisk Forbund ønsket å gjøre noe for syriske flyktninger. I september tok lokallaget, med Britt Mari N. Eriksen i spissen, initiativ til en støttekonsert til inntekt for barn på flukt – og fikk stor respons. 17. november hadde de samlet 11 artister og Nes storband til konsert i Nes kulturhus, som var stilt fritt til rådighet. Blant artistene som stilte gratis var seks-årige Mina Helge-dagsrud og hennes sangpedagog Birgit Brink som framførte «Det lyser en sol», «Idas sommervise» og «Det haindle om å leve».

All inntekt gikk uavkortet til Norsk Folkehjelp.

F Dan-Raoul Husebø Miranda

SLIPP RAIF BADAWI FRI!

Det har gått nesten et år siden første gang Amnesty arrangerte demonstrasjon utenfor Saudi-Arabias ambassade i Oslo, men kravene er fortsatt de samme: Raif Badawi og alle de andre samvittighetsfangene i landet må slippes fri. Noen av Human-Etisk Forbunds medlemmer og ansatte har deltatt gjennom hele året.

RAIF BADAWI sitter fengslet i Saudi-Arabia for «fornærmelser mot islam». Straffen er fengsel, millionbot og 1000 piskeslag – heldigvis er bare de femti første påført ham så langt. Reaksjonen er dessverre ikke utypisk for regimet. I tillegg til å slå hardt ned på kritikk av den offisielle tolkningen av islam praktiserer landet strenge straffer. Saudi-Arabia baserer lovgivningen sin på sharia (tradisjonell islamsk lov) som regulerer alle sider ved samfunn og rettsvesen. Landet har sitt eget religiøse politi og håndhever et strengt skille mellom muslimer og andre, og mellom menn og kvinner. Landet er kjent for henrettelser som innebærer halshugging på offentlig sted foran et hav av tilskuere.

VÅRT ENGASJEMENT for Raif Badawi og andre samvittighetsfanger i Saudi-Arabia er et engasjement for menneskerettigheter og for ytringsfrihet. En av forbrytelsene som kan straffes med døden i Saudi-Arabia er apostasi, «frfall» fra religionen. Det gir i realiteten landets ledere all makt over liv eller død for sine borgere.

RELIGIONSFRIHET må også innebære retten til å ikke tro. Strenge regler for blasfemi eller

01 Human-Etisk Forbund har flere ganger deltatt på demonstrasjonene for Raif Badawi utenfor Saudi-Arabias ambassade.

religionsfrfall er i Saudi-Arabia – og en del andre islamske stater – i ferd med å bli et av de vanligste maktmidlene for å undertrykke den frie tanken og retten til å ytre seg fritt. I samfunn uten ytringsfrihet vet vi at også andre rettigheter står svakt.

VESTEN HAR et medansvar for behandlingen av Badawi og de andre samvittighetsfangene i Saudi-Arabia. Altfor lenge har myndighetene i Europa og USA sett gjennom fingrene på regimets omfattende og systematiske menneskerettighetsbrudd. Vi kan ikke stå opp for menneskerettigheter bare når det passer med kortsiktige økonomiske interesser. Derfor må vi fortsette å stå opp for Badawi.

SAMTIDIG SOM DETTE skrives er det kunngjort at Raif Badawi får EUs Sakharovpris, og EU ber om at han løslates umiddelbart. Det er et viktig signal fra EU, og jeg håper mange land slutter seg til.

T Kristin Mile, generalsekretær Human-Etisk Forbund

Les også

Human-Etisk Forbunds nettsider publiserer uttalelser, kronikker og nyheter der generalsekretær og Hovedstyre har uttalt seg. Se human.no

Les mer om Human-Etisk Forbunds standpunkt i aktuelle saker på human.no/livssynspolitikk

F Even Gran

IKKE HELT ENIGE OM MUHAMMED-KARIKATURER

➔ Under Humanistisk uke stod Dag Sørås og Per Inge Torkelsen (bildet) på samme scene i Bergen. Anledningen var den internasjonale blasfemidagen, og ti år siden Muhammed-karikaturene stod på trykk i danske Jyllandsposten. Det var Bergen Human-Etisk Forbund som hadde invitert de to komikere som er kjent for å ta hardt i overfor religion.

– Jeg er ateist, humanist og medlem i Human-Etisk Forbund. Ingen tvil om det. Religion har jeg ikke mye sansen for, sier Per Inge Torkelsen til Fri tanke for forestillingen.

Stavanger-komikeren er ikke blant dem som mener man nødvendigvis bør fyre på med det verste man har av satire mot islam.

– Hvis muslimer flest oppfatter det som ondsinnet og fiendtlig, skaper det bare mer sinne og aggresjon blant dem. Da blir kanskje flere ekstremister også, og det er det jo ingen som vil. Det er sjelden det er bra å le nedlatende av motstandere. I dag virker det som om noen ytrer seg for å provosere fram en reaksjon, og ikke for å provosere fram endrede meninger. Det liker jeg ikke. Noen ganger kan det være en fordel å sette seg ned og snakke litt også. Jeg har ikke noen tro på å mobbe folk for religionen deres, sier Torkelsen.

Han understreker at det er et viktig mål at muslimer må tåle at det gjøres narr av profeten, og at folk må få tegne han så mye de vil uten

frykt for alvorlige reaksjoner. Men for å komme dit mener han det beste er å provosere litt av gangen, og ikke være så negativ og aggressiv at motparten går i vranglås.

Torkildsens makker på stand-up scenen denne onsdagskvelden, Dag Sørås, har et annet utgangspunkt. Han etterlyser et prinsipielt forsvar for ytringsfriheten.

– Hva tenker du om å gå strategisk fram, som Torkelsen argumenterer for?

– Jo, kanskje det. Men mitt utgangspunkt er ikke dette. Jeg er mer opptatt av det prinsipielle. Det bør ligge noe kompromissløst i bunnen.

[\[Les hele intervjuet på Fritanke.no 9951\]](#)

HEF-DUGNAD SAMLET INN 84 470 KR TIL FLYKTNINGER

➔ HEF-ansatte Dag Westberg (hovedkontoret), Ida Madeleen Moe og Irene K. Skagestad (Oslo og Akershus fylkeslag) satte i september i gang en innsamlingsdugnad blant forbundets ansatte og tillitsvalgte. Mottaker var

Norsk folkehjelp, som er HEFs samarbeidspartner når det gjelder hjelpearbeid. Forbundet støtter to hjelpeprosjekter i Folkehjelpas regi, i Rwanda og for Jezidi-kvinner i Irak. Målet var opprinnelig å samle inn 20 000, men resultatet

ble over fire gang så høyt – 84 470 ved endt aksjon. – Det har gått over alle forventning, sier Ida Madeleen Moe. Hun forteller at også mange vanlige medlemmer, uten noen verv, har meldt seg på.

➤ I 2016 fyller Human-Etisk Forbund 60 år. Lokallagene oppfordres til å markere jubileet, og fra sentralt hold vil det også bli arbeidet for å synliggjøre forbundets historie og betydning, forteller generalsekretær Kristin Mile. I tillegg vil det markeres at forbundet i 2016 til sammen har hatt 250.000 konfirmanter gjennom sine kurs og seremonier. Rammene for feiringen ble vedtatt av Hovedstyret etter at Fri tanke gikk i trykken.

➤ Vandalisme under Humanistisk uke: Både i Molde og Stavanger ble plakater for Human-Etisk Forbunds «undringsløyper» revet ned. – Hensikten er å stimulere til refleksjon mens du går rundt vannet. Vi synes det er trist at det ikke er rom for en slik undringsløype, sa Ingeborg L. Tysse i HEF til Stavanger Aftenblad.

➤ Kick-off Humanistisk uke 2016: 30. januar 2016 samles tillitsvalgte fra hele landet igjen for å starte planleggingen av neste års HumUke. Følg med!

➤ Opplysningsvesenets fond kan ikke bare brukes til kirkelige formål, men må komme hele folket til gode, mener generalsekretær i Human-Etisk Forbund, Kristin Mile. Senterpartiet har foreslått at verdiene i opplysningsvesenets fond skal brukes til å pusse opp kirker i hele landet. Det er et uheldig utspill fordi det ikke er kirkens fond i utgangspunktet, mener Kristin Mile. Hun peker på at verdiene i fondet stammer fra en tid uten religionsfrihet i landet og mener dermed det ikke er snakk om legitim kirkelig eiendom.

➤ Human-Etisk Forbund støtter regjeringens forslag om å gjøre det lettere å endre juridisk kjønn. Generalsekretær i Human-Etisk Forbund, Kristin Mile mener forslaget vil styrke rettighetene til menneskene det angår og øke aksepten for mangfoldet i befolkningen.

F. Even Gran

– TRODDE DETTE SKULLE BLI DIALOG, IKKE KONFRONTASJON

➤ **TRONDHEIM** – Viten- skapen er ikke noen sannhet, ifølge Karl Popper. Det er bare teorier som ikke er falsifiserte, utbrøt Jan Arne Bremnes fra KrF [midt i bildet] til Tor Berg fra Rødt da KRLE-faget og skolegudstjenester ble diskutert på et HEF-debattmøte i Trondheim 26.august. Sistnevnte hadde da nettopp lagt ut om hvor uvitenskapelig det er å tro på Gud, og Bremnes følte behov for å komme med en liten vitenskapsteoretisk belæring. Men bortsett fra denne lille trefningen, var det to langt mer jordnære spørsmål som ble diskutert på det politiske debattmøtet: nemlig KRLE-faget og skolegudstjenester.

Det skulle vise seg at partiene ga Human-Etisk Forbunds posisjoner langt mer støtte enn partiene så langt har gitt på Stortinget. Da Fri tanke spurte panelet om en håndsopprekning fra de som vil fjerne skolegudstjenester, var det bare KrF, Miljøpartiet De Grønne (MDG), Høyre og FrP som ble

sittende uten hånda i været. Avvikling av KRLE-faget fikk i tillegg støtte fra MDG.

Partiene ble utfordret på hva de mente om kveldens tema. Jan Arne Bremnes fra KrF fikk en del flere kritiske spørsmål enn de andre. Han sa gjentatte ganger at det ikke er urimelig at kristendommen dominerer i et land der statskirkekristne tross alt er i flertall. KrF-eren ga dessuten tidlig uttrykk for at møtet hadde en litt mer konfronterende stil enn han hadde ventet seg.

– Jeg trodde dette skulle bli mer som en livssynsdi-

alog, og ikke så konfronterende, sa Bremnes.

Det virket som om de fleste partiene hadde sendt «HEF-folkene» sine til debattmøtet. Flere av dem signaliserte ganske sterkt at de er uenige med partiene sine når det gjelder skolegudstjenester og KRLE. Spesielt gjaldt dette Anita Gilde fra FrP, som også er styremedlem i Orkdal HEF. Hun måtte nærmest sitte på hendene sine da partiene som vil ha slutt på skolegudstjenester ble bedt om å rekke opp hånda. [\[Les hele saken på Fritanke.no 9915\]](#)

HEF VIL INFORMERE

Staten anbefaler skolene å ha aktiv påmelding til skolegudstjenester. Human-Etisk Forbund sentralt ber hele organisasjonen om hjelp til å informere og oppfordrer alle fylkes- og lokallag om å skrive innlegg i lokalavisene for å informere om de nye retningslinjene fra Utdanningsdirektoratet. Den nye anbefalingen fra Utdanningsdirektoratet om aktiv, likestilt påmelding kan føre til at årets sesong med julegudstjenester blir litt annerledes enn vanlig.

Opptatt av å leve som hun lærer

Nyvalgt hovedstyremedlem Ann Mari Svendsen synes Human-Etisk Forbund godt kan gripe fatt i flyktningdebatten.

Anne Mari Svendsen (58)

Yrke:
Prosjektleder i fjernsynsavdelingen ved NRK Troms

Antall år aktiv:
8 år

Hva i forbundet:
Var leder av konfirmasjonsutvalget i Tromsø lokallag fram til 2014. Medlem av valgkomiteen i samme lokallag. Estetikkinstruktør i Troms fylkeslag. Ny i Hovedstyret i juni 2015.

T Kirsti Bergh F Arnfinn Pettersen

– Hva er det å være humanist for deg?

– Å prøve å holde den humanistiske og etiske ryggmargsrefleksen i form. Jeg tenker at hvis jeg skal ha troverdighet, må jeg leve som jeg lærer.

– Hva fikk deg engasjert i Human-Etisk Forbund (HEF) i første omgang?

– Rett og slett at jeg fikk fritid til overs da guttene mine ble store og jeg var ferdig med innsats for fotball og korps. Forbundet, der jeg hadde vært medlem i mange år, virket interessant. Jeg meldte meg på e-post, og det tok ikke lang tid før jeg var inkludert i konfirmasjonsutvalget i Tromsø, som trengte flere folk akkurat da.

– Hvilke HEF-saker engasjerer deg mest?

– Livssynsfrihet – at staten skal behandle alle livssyn likt i alle sammenhenger.

– Hvilke etiske spørsmål synes du Human-Etisk Forbund bør engasjere seg mer i?

– Akkurat nå har HEF sjansen til å gripe fatt i og bidra med gode tanker i flyktningdebatten. Det er en slitsom debatt, med mange rå innspill som bør få motstand. Vi kan også blande oss inn i samfunnsdebatter om forbrytelse og straff og tilbakeføring til samfunnet.

– Burde HEF som organisasjon engasjere seg i flyktningdugnad?

– Det finnes så mange organisasjoner som har logistikk, apparat og økonomi til å organisere hjelpearbeid. HEF trenger ikke bli enda en som konkurrerer om de frivillige. HEF avvikler nå HAMU og har inngått samarbeid med Norsk Folkehjelp.

– Hva er forbundets viktigste utfordring?

– Å holde koken i kampen for livssyns åpne seremonirom over hele landet. Slike bygg vil ha stor symbolverdi, og være en påminnelse om en sterk ønsket frihet, og en mulighet for mange å finne de rette rammene for sine seremonier.

– Hva bør Hovedstyret drive med?

– Å holde engasjementet til frivillige og tillitsvalgte i gang. Og hele tiden se etter muligheter for å gjøre HEF til en enda mer interessant og spennende organisasjon og dermed få økt medlemstall og økt styrke.

– Hva bør det være mest av – religionsdialog eller religionskritikk?

– Fifty-fifty. Det ene inkluderer det andre.

– Er det noe du er rykende uenig med medhumanister i?

– Nei, i hvert fall ikke noen store greier. Det eneste jeg kommer på er diskusjoner om ordbruk i vårt livssynsarbeid. Jeg mener at vi ikke må overtolke og utelukker ord og begrep som for eksempel ånd og himmel, i den tro at de bare tilhører enkelte religioner.

– Har du et liv utenom organisasjonen?

Ja, absolutt. Jeg har familie og venner i massevis og er ganske sosial anlagt. Jeg liker å drive med håndarbeid, drar på turer både vinter og sommer, og i tillegg har jeg en interessant og utfordrende jobb.

– Hvordan feirer du jul?

– Julia er et stort lyspunkt midt i mørketida her nord. Jeg pleier å være hjemme og slappe av, gå på ski dersom det er snø, og være masse sammen med familie og venner. Jeg prøver å «avmaterialisere» jula og dempe kjøpehysteriet.

01

UNGE HUMANISTER FRA HELE VERDEN SAMLET I OSLO

T Annette Hodne, Humanistisk Ungdom
F Remmelt Ellen

Her i Norge er det lite oppsiktsvekkende å kalle seg ateist eller ikke-troende, og humanismen som livssyn står sterkt. Slik er det ikke i alle landene som var representert på generalforsamlingen i IHEYO 30. oktober til 1. november. De besøkende fra land som Uganda, Malawi og Pakistan må kjempe en hard kamp for å bli godtatt som ikke-troende, og er vant med en hverdag der man kan være i fare hvis man sier at man ikke er religiøs.

– Det er spennende å møte unge mennesker som er opptatt av mange av de samme temaene som oss, men som lever i helt andre kulturer og har helt andre utfordringer, forteller leder i Humanistisk Ungdom, Arnlaug Høgås Skjæveland, som var en del av den norske delegasjonen, sammen med Haakon Gunleiksrud, Kristoffer Stokkeland og Live Johanna Øverhaug.

Kato Mukasa, en juss-student fra Uganda som var tilstede på generalforsamlingen, er engasjert seg for rettighetene til ateister og humanister i Uganda gjennom sin organisasjon HALEA. For tiden jobber de mot overtro og anklager om hekseri og trolldom, men de må være forsiktige med hvordan de fremstiller seg selv.

– For folk i Uganda er det utenkelig å ikke tro, og mange mener at man må tro for å kvalifisere som menneske. Ikke-troende blir derfor sett på som onde, som satanister, og anklaget for å tilbe djevelen. Kontoret vårt har blitt angrepet tre ganger, og mange jeg kjenner har fått alvorlige drapstrusler, forteller Mukasa.

Det var engasjerte 50 delegater til stede på Humanismens hus under årets generalforsamling, der det ble valgt flere nye styremedlemmer til IHEYO, blant annet ny generalsekretær og kasserer.

– Jeg syns det var veldig hyggelig å ha så mange internasjonale humanister på besøk her i Oslo, forteller HU-leder Arnlaug Høgås Skjæveland, som var en

01 21 organisasjoner fra 16 land var representert på IHEYO-generalforsamlingen. Ugandiske Kato Mukasa i midten foran. Roar Johnsen fra IHEU ytterst til høyre.

del av den norske delegasjonen på generalforsamlingen, sammen med Haakon Gunleiksrud, Kristoffer Stokkeland og Live Johanna Øverhaug.

IHEYO står for International Humanist and Ethical Youth Organization, og er del av det internasjonale humanistforbundet IHEU. IHEYO er en paraplyorganisasjon for humanistorganisasjoner som har medlemmer mellom 18 og 35 år gamle. Målsetningene til organisasjonen inkluderer å representere humanisters rettigheter globalt, jobbe for menneskerettighetene og promotere samarbeid mellom medlemsorganisasjonene. Hele 21 organisasjoner fra tilsammen 16 land var representert på generalforsamlingen.

JA TIL EN
#INKLUDERENDESKOLE
for alle elever, uansett tro og livssyn

SKAL VI DRA PÅ SAMME
SKOLEAVSLUTNING?

HumanistiskUngdom

01

SKAL VI GÅ PÅ SAMME JULEAVSLUTNING?

Året går mot slutten, og vi står midt oppe i førjulstiden. Dette er en spesiell tid på året for mange av oss. For de av oss som markerer julen er feiringen et hyggelig lyspunkt i mørketiden. Andre ser frem til en pause fra hverdagslivet, eller de feirer andre religiøse høytider.

Også for skoleelever er førjulstiden spesiell. Elevene avslutter et semester, de feirer kanskje at de er ferdig med store prøver, og de forbereder seg til en etterlengtet ferie. Førjulstiden på skolen inkluderer også ofte en avslutning for elevene.

PÅ TOPPEN AV ønskelisten min i år står ett viktig ønske: At alle skoleelever i Norge skal oppleve inkluderende arrangementer på skolen i førjulstiden. Det er fullt mulig å lage høytidelige avslutninger som passer for alle og skaper samhold blant elevene.

Skolegudstjenester er for mange en koselig måte å avslutte skoleåret på. For andre er det en uønsket seremoni som plasserer en utenfor fellesskapet.

Det er mange grunner til at elever velger å ikke delta på skolegudstjenester. En meningsundersøkelse TNS Gallup har utført for Humanistisk Ungdom viser at halvparten av alle unge er imot gudstjenester i skoletiden. Allikevel fortsetter skoler å gå i kirken før jul.

FRITAKSORDNINGER FINNES, og dette signaliserer jo nettopp at gudstjenester ikke er ment for alle. Skolegudstjenester sender dermed

01 Humanistisk Ungdom fokuserer på inkluderende fellesskap.

et tydelig signal til elevene at det er greit å utestenge på grunn av livssyn.

Mange snakker varmt om aktiv påmelding. Dette er en dårlig mellomløsning. Elevene blir fremdeles delt etter livssyn, og det blir tydelig hvilken tro de tilhører. Det tar ikke vekk den vonde følelsen av å være den som blir igjen på skolen. To alternative opplegg er mye jobb, og man skal samtidig være påpasselig med at tilbudene blir presentert som likeverdige. Kort oppsummert: det er lettere for skolen med ett opplegg for alle.

I HØST ENGASJERER lokallagene i Humanistisk Ungdom seg for en inkluderende førjulstid. Vi avslutter kampanjeperioden med en landsdekkende aksjon den 11. desember. Du stiller vel opp og markerer din støtte til inkluderende skoleavslutninger?

T Arnlaug Høgås Skjæveland,
leder i Humanistisk Ungdom

*Humanistisk
Ungdom*

Betalt kontingenten?

Er du HU-medlem, men har ikke betalt kontingenten (kr 50,-) for i år?

Vi trenger din støtte!

Betal via sms – send «HU betal» til 2377

Ikke medlem?

Send «HU inn» til 2377

Engasjere deg

Januar/februar er årsmøtetid, vi trenger tillitsvalgte og landsmøtedelegater. Finn ditt nærmeste lokallag på humanistiskungdom.no

Ut av virkeligheten?

Bli med på HUs sommerleir 2016 – 30. juli - 4. august! Følg med på våre nettsider

DA HUMANISTBUSSEN KOM TIL BREKSTAD

I Trøndelag gikk Human-Etisk Forbund nye veier for å presentere seg, og rullet Humanistbussen ut til lokallagene. Vi møtte opp da den kom til Brekstad.

T & F Anne-Lise Aakervik

Brekstad i Sør-Trøndelag er kystbyen med flybase, Austråttborgen, kulturhus i fjæresteinene og kommunekamp. Her finnes også et aktivt lokallag av Human-Etisk Forbund, og hit kom Humanistbussen mandag 28. september – under Humanistisk uke. En veteranbuss i lett 70-talls retrostil fylt med filosofistrikk, quiz, boller, kaffe, tankenøtter og etiske problemstillinger.

Ikledd knall oransje regnjakke og et bredt smil rammet inn av stram pannelugg og mørkt hår står Gunn Berit Tangen, leder for lokallaget i Fosen, og inviterer oss inn i bussen.

– Velkommen. Dette var vi spente på, sier hun.

– Vi har aldri hatt besøk av en ekte Humanistbuss før og vi håper at folk finner tid til å stikke innom for en prat eller for å ta en kopp kaffe. Vi ønsker å være til stede med noe positivt, og vise hva vi står for gjennom aktivitetene på bussen, sier Gunn Berit.

UTENFOR BUSSEN har Astrid Heian Carlsen fra fylkeslaget i Sør-Trøndelag satt ut stand og deler ut informasjon om Humanistisk konfirmasjon. Lokallaget skal ha første møte for konfirmantene samme kveld og de ønsker å nå de unge med relevant informasjon.

En gjeng barn stiger nysgjerrig inn i bussen. De er vitebegjærlige og kaster seg over både bøker, strikk og ikke minst boller og sjokolade.

– Dette er i grunnen typisk norsk. De voksne er mer reserverte, mens ungene har få sperrer, sier Astrid, som før stoppen på Brekstad har vært med bussen både til bergstaden Røros inne i landet og til øya Hitra på Trøndelagskysten.

– Vi vil gjerne komme i kontakt med både unge og eldre, sier Øyvind Næss, som er en av kursholderne for årets konfirmanter på Fosenhalvøya.

– Vi skulle gjerne hatt bedre kontakt med Forsvaret her ute for eksempel, sier han og setter opp to reklameflagg for forbundet utenfor veteranbussen.

DET ER FYLKESLAGET som har sendt bussen ut på tur. Astrid Heian Carlsen, som til vanlig styrer fylkeskontoret i Trondheim, har vært med hele veien. Etter besøket på Brekstad dro bussen til Oppdal, der bygda også feiret Fjell- og fårikålfestivalen.

– Og med det har vi besøkte alle lokallagene våre som hadde lagt opp til aktiviteter under Humanistuka. I tillegg hadde også ►

01 Humanistbussen tok turen til Brekstad. Konfirmasjonskursleder i lokallaget, Øyvind Næss, sonderer terrenget før han setter opp humanistbanner.

01

Humanistbussen

Selve bussen er utlånt av Rutebilhistorisk forening, mens Human-Etisk Forbund region Midt-Norge fylte bussen med tankenøtter, quiz for barn og voksne, bøker fra Humanist forlag, mange utgaver av Humanist og Fri tanke, vitenskapsbøker for barn og voksne, puslespill og tegnesaker, filosofistrikk og eksperimenter utendørs. I tillegg var det alltid servering av kake og kaffe der bussen stanset.

Bussen besøkte følgende lokallag: Frøya/Hitra, Røros, Fosen, Steinkjer og Oppdal, men måtte returnere på vei til Ytre Namdal grunnet ekstremvær.

Bussen var ment som et regionalt tilbud i fylkene Sør- og Nord-Trøndelag og Møre og Romsdal.

➤ Trondheim arrangementer uten at vi var der, forteller Carlsen.

– Vi ønsker å vise oss frem med et raust tilbud i bussen, samtidig er det også en honnør til lokallagene som står på.

I BUSSEN har Sunniva og Maja satt seg. De er to av årets 25 konfirmanter på Fosen. Sunniva Rachløw-Eidnes og Maja Leth-Olsen forsøker seg på puzzlene som ligger der og er dypt konsentrerte. At de skulle konfirmere seg humanistisk var ikke noe «big deal» – lissom.

Programleder for NRK-programmet «Radio Sokrates», Lars Nilsen, sitter i setet ved siden av, imponert over konsentrasjonen deres. Han skal snakke om frihet, arbeid og kjærlighet for konfirmentene og foreldrene som kommer samme kveld. Og gleder seg til det.

– Alle tre er viktig, og det er vanskelig å skulle velge bort noen av disse i livet, sier han.

– Hvis jeg greier å fange konfirmentene i noen øyeblikk og skape litt nysgjerrighet, er jeg fornøyd. Det er en spennende gruppe å snakke til. De er langt på vei kritiske til det etablerte, og å nå igjen-

nom med et poeng eller to kan kanskje ha betydning for hvordan de tenker. I denne alderen har man usvikelig tro på egne ferdigheter og egen overbevisning – dette ønsker jeg å utfordre litt – det er nemlig sunt å tvile litt på eget ståsted.

MENS LARS NILSEN har snakket har Sunniva tatt frem gitaren, og nå fremfører hun en egenkomponert sang for de som sitter i bussen. 14-åringen gjør dette med den største selvfølgelighet og imponerer tydelig sitt publikum.

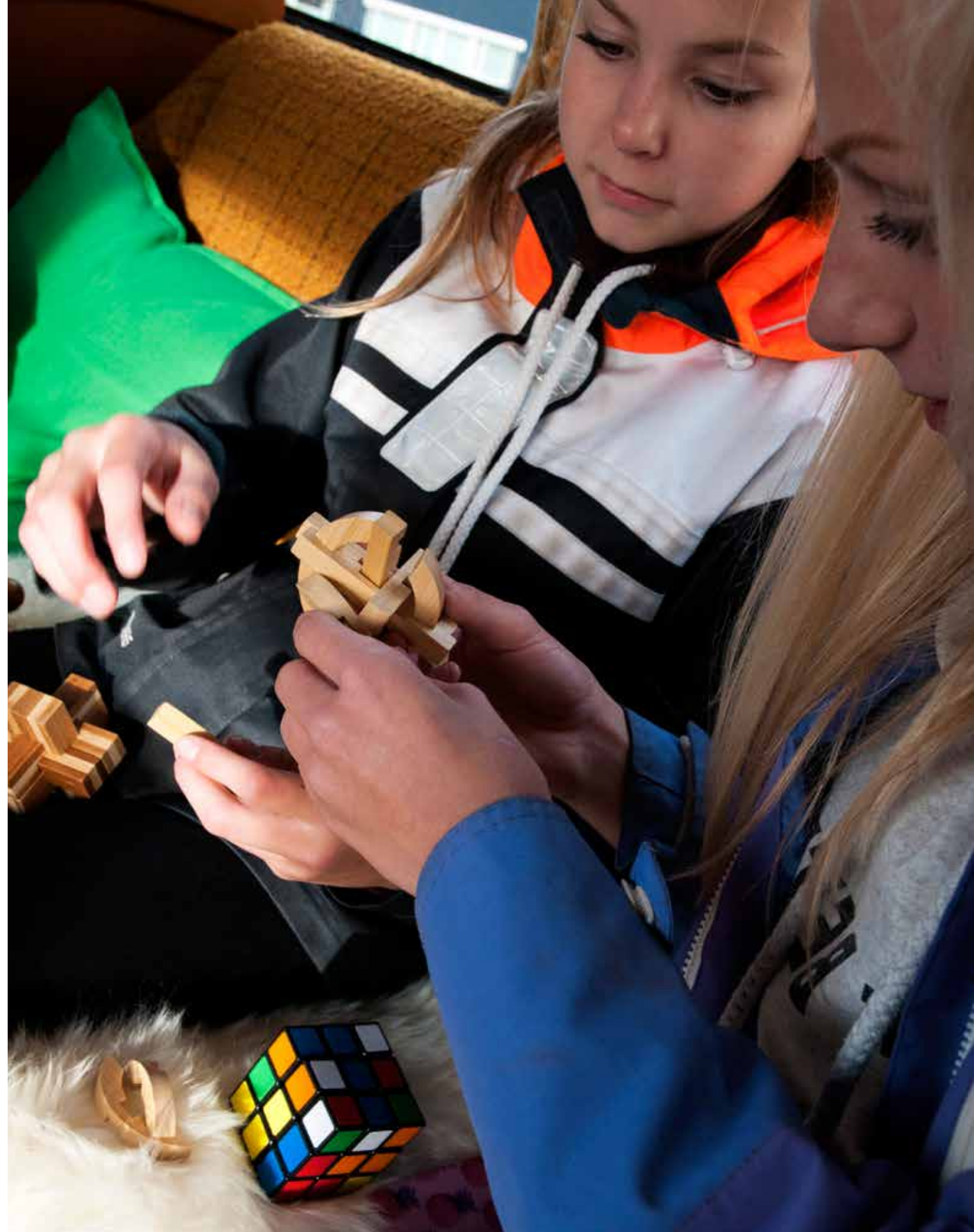
En av dem er Hanna With, en utflyttet ørlending som også skal snakke for konfirmentene.

– Det er litt rart for jeg var selv i denne ➤

01 – Hvis jeg greier å fange konfirmentene i noen øyeblikk og skape litt nysgjerrighet, er jeg fornøyd, sier filosof og programleder for NRK-programmet «Radio Sokrates», Lars Nilsen, som også besøkte Humanistbussen.

02 To av årets konfirmanter, Sunniva Rachløw-Eidnes og Maja Leth-Olsen, stakk innom bussen og forsøkte seg på «puzzlene».

02

01

02

- situasjonen for 17 år siden. Da var jeg borgerlig konfirmant.

Ungdomsskolelæreren er opptatt av å se hele mennesket, og prøver å gjøre dette gjennom jobben sin. Hun har tatt utgangspunkt i litteraturen i sitt foredrag, og synes bøker er en fin innfallsvinkel til å løfte blikket litt og verden utenfor seg selv.

– Ungdom har en tendens til å tenke på hva som er best for meg her og nå, mens jeg mener man må kunne se verden kontra individ. Som lærer opplever hun at ungdommen i dag er gode til å diskutere saker som ligger nært hjertet. Det er forhandlingsgenerasjonen vi snakker om, de er i ferd med å bli voksne, sier hun, og gleder seg til å holde foredraget sitt.

BUSSEN HAR FLYTTET seg til plassen utenfor Ørlandet Kulturhus – like ved båtterminalen. Kulturhuset er kystbyens storstue, med bibliotek, kino, hotell og konsertsal. Om bord finner vi Mette Marie Aas, den andre av lagets kursledere for konfirmanter, og Mette Sandvik; begge aktive medlemmer i lokallaget. Sammen med Gunn Berit Tangen har de tatt fatt på filosofistrikk. Et strikkeset der tre stykker kan strikke samtidig.

– Når vi sitter slik går praten, vet du. Ingen vet hva det skal bli, men her kan vi filosofer og foreslå hvem dette skal bli til og hva det skal bli, sier Mette Marie Aas.

01-02 Filosofistrikk var et av aktivitets-tilbudene i bussen. Lokallagets Mette Sandvik og konfirmasjonskursleder Mette Marie Aas tester ut. Aas beskriver sitt engasjement i forbundet som «samfunnsjobben» sin.

Hun har vært konfirmasjonsleder i 13 år.

– Jeg sier at dette er samfunnsjobben min.

Hun mener alle bør finne noe å bidra med til samfunnet utenom jobben man gjør til daglig.

– Slik ble dette mitt samfunnsengasjement. Jeg trives med det og det blir jo som et slags frivillig arbeid, sier hun.

ETTERMIDDAGEN kommer raskt, og kommende konfirmanter med foreldre kommer til kulturhuset. I bussen pakker Astrid Heian Carlsen sammen bøker og utstyr slik at sjåfør Bjørn Stav kan starte på heimturen.

– Nå er dette første gang vi gjennomfører en slik turné, men ideen har levd lenge. Jeg ser at det ikke er så enkelt for folk å stikke innom bussen for å ta seg en kaffe. Barn er langt enklere å invitere inn, de er nysgjerrige og lekne. Vi ser også at det er viktig at det skjer flere aktiviteter samtidig som når vi står der.

Hun har allerede mange gode ideer til neste tur med Humanistbussen.

Fosen lokallag

- Stiftet i 1986 (30 år i 2016).
- Forut for etablering av lokallag ble det arrangert konfirmasjon, og det er blitt arrangert hvert år siden.
- Har arrangert navnefest i 25 år – og er snart oppe i 50 seremonier. Seremoniene er i mai og september.
- Har omkring 220 medlemmer
 - Dekker hele Fosenhalvøya: sju kommuner, ca. 25.000 innbyggere. To av kommunene har fått livssyns åpne seremonirom.
- Er opptatt av å «passe på» kommunene slik at de opptrer rettferdig og likeverdig overfor de ulike tros- og livssynssamfunnene.

Gledelig jul og godt nytt år!

I løpet av året har Human-Etisk Forbund fått mange nye medlemmer, og vi er nå blitt hele 85 000! Vi er veldig stolte av at så mange deler vårt syn og ser nytten i det vi gjør. Det er dere som gjør oss sterke og betydningsfulle i det offentlige ordskiftet.

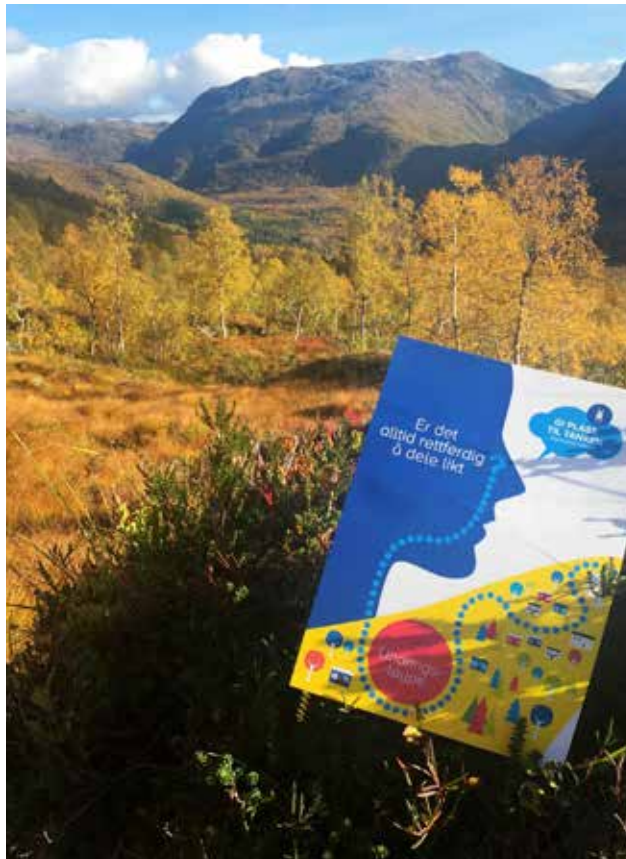
Julen er nå snart over oss, og vi gleder oss til å feire den sammen med våre nærmeste.

Vi vil gjerne også få benytte denne anledningen til å ønske alle våre medlemmer, gamle som nye, en riktig god jul og et godt nytt år.

Hilsen styreleder Tom Hedalen og generalsekretær Kristin Mile

01

02

MANGFOLDIG AKTIVITET OVER HELE LANDET

Mange av Human-Etisk Forbunds over hundre lokallag stod på stand på gater og torg under Humanistisk uke i høst. Det ble arrangert møter, treff, debatter og kulturinnslag over hele landet. Spesielt var undringsløypene populære.

03

04

05

06

07

08

01 I anledning styremøte i Kråksundet sjøbruksmuseum ble tenkebenk overlevert og plassert på neset nedenfor museet. Turid Utvik, styremedlem og nærmeste nabo var første til å prøvesitte benken, med skue mot skarven som solte seg og grågås i flokk. Tilstede var også Ingvild Bakk og Ole Gunnar Stranden fra Aure Kommune, samt Sverre Støren fra Kristiansund lokallag. Museet og benken kan anbefales besøkt, det ligger på Tustna, rett ved Tømmervåg fergekai.

02 I Nordfjord lokallag i Sogn og Fjordane var det undringsløype, som så mange andre steder i landet. Bildet er derfra. I tillegg arrangerte lokallaget dødskafe. – Det ble fine samtaler og en hyggelig fjelltur, melder lokallagsleder Magni Hjertenes Flyum.

03 Lørdag 19. oktober hadde Vefsn lokallag stand for å markere Humanistisk uke. Det skjedde i messeteltet under Tiendebyttet i Mosjøen, og 1500-2000 mennesker var innom messeteltet der Liv Oddrun Hansen og Siri Elise Ryvoll delte ut brosjyrer og informerte om HEF.

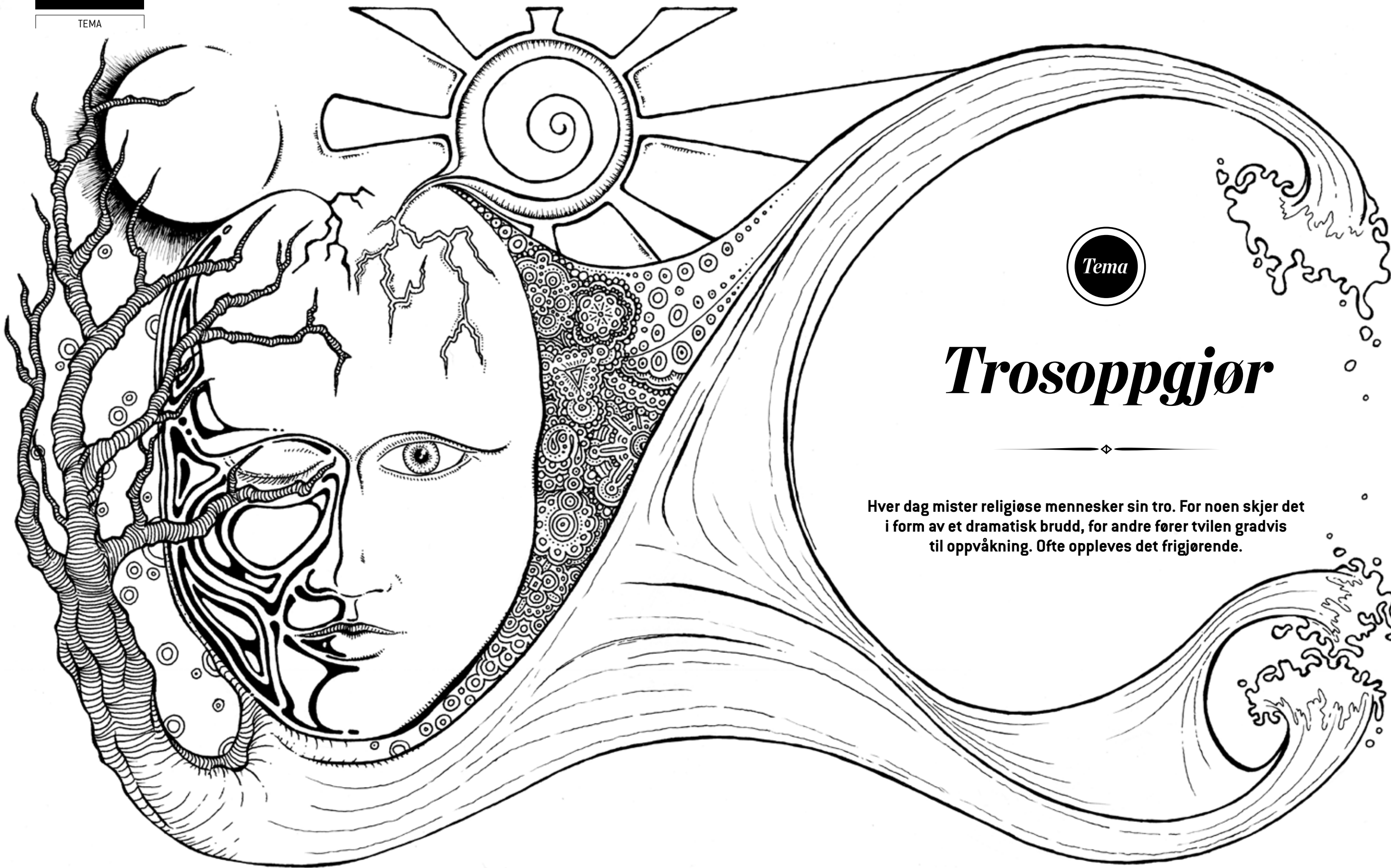
04 Bergen lokallag kunne blant annet by på foredrag med skeptiker og blogger Gunnar T. Tjømli. I tillegg var det stand på Torgalmenningen og seminar på Voss.

05 Grimstad lokallag arrangerte filosofikafe.

06 Molde: Tirsdag 29. september spilte Beata Hlaveková fra Tsjekkia og Anders Aarum førstnevntes komposisjon Scintilla foran et publikum for aller første gang. Urfremføringen av Hlavenkovas komposisjon skjedde på Teatret Vårt i Molde og var en gratiskonsert i regi av Molde og omegn lokallag i forbindelse med Humanistisk uke. Konserten var delvis finansiert av EØS-midler til kulturutveksling. Foto: Krystof Diatka/Panorama HiM

07 Ålesund lokallag leide inn Geir Lippestad til å holde foredrag i Parken Kulturhus. – Vi kan lykkelig konstatere at det ble fullt hus og kjempesuksess. Over 500 mennesker kom for å høre på. Vi solgte billetter til under kostpris og med ekstra lav pris for medlemmer, barn og honnør, forteller lokallagsleder i Ålesund Sissel Basso. De hadde også et infomøte med presentasjon av HEF og lokallaget der de hadde invitert alle medlemmer samt satt inn annonse i avisen for å forsøke få med flere aktive. Her kom det noen nye fjes og det er lokallagslederen veldig fornøyd med.

08 I Hammerfest var det stand på torget, gratis kino [12 years a slave] og dødskafe. Lokallaget sendte også tre bokpakker til bibliotekene i Måsøy, Nordkapp og Kvalsund kommuner. Disse laget utstillinger av det de fikk tilsendt.

Trosoppgjør

Hver dag mister religiøse mennesker sin tro. For noen skjer det i form av et dramatisk brudd, for andre fører tvilen gradvis til oppvåkning. Ofte oppleves det frigjørende.

«...jeg er en lykkelig ateist. Jeg følte det veldig frigjørende å komme til det standpunktet, å ta den avgjørelsen»

(Fred)

T & F ASLAUG OLETTE KLAUSEN

«Gud, takk for meg.» For noen en brått såre enkel setning. Samtidig en avskjed det kan ta andre år å tenke, og lenger å si høyt. Hvordan er det å forlate en tro? Og hva er det egentlig en sier farvel til når en bryter med et gudsbilde?

LARS DANBOLT, PROFESSOR i praktisk teologi ved Menighetsfakultetet og leder ved Religionpsykologisk Senter i Sykehuset Innlandet, kan fortelle at den klassiske forskningen på feltet omvendelse særlig har konsentrert seg om de spontane endringene. Og da i retning mot og ikke bort fra kristentro. Dette er i endring.

– Det som er vanligere å fokusere på nå, er disse endringene som går over tid. Verdienne eller verdisettene en har kommer under press og endres. Det kan også være store påkjenninger i livet som gjør at en må endre verdienne sine. Det kan være at en på bakgrunn av hendelser og livserfaringer stiller disse grunnleggende livsspørsmålene på nye måter: Hva er meningen med det hele? Hva er døden? Hva skjer med meg når jeg blir eldre?

Hvordan endringene oppleves for den enkelte vil være sammensatt og avhengig av hvilken religiøs bakgrunn en kommer fra. Det vil være forskjell på å bryte ut av tradisjonell protestantisk eller katolsk kristendom og islam, Jehovas vitner, Smiths venner eller andre religiøse bevegelser.

FRED ANDREAS OTTERSEN var en glad kristen i mange år, tilsluttet det som den gang het Indremisjonsselskapet, nå Normisjon. I 17 år var han medlem, 12 av dem også som ansatt. Fra han var 19 til 31 år reiste han landet rundt som predikant. I perioder var han tilknyttet Vestfold, en stund var han i Trondheim og en lengre periode var han såkalt landsevangelist.

– Jeg dro Norge rundt og forsøkte å frelse sjeler, forteller en mann som ikke kommer fra et slikt kristent hjem som den langvarige Indremisjons-tilknytningen kanskje skulle tilsi. Barnearbeidet på det lokale bedehuset i Horten skulle bli det som fikk ham inn i kristentroen.

Han kan fortsatt møte folk som husker ham fra denne tiden. Mennesker som minnes ham som en varm og blid «fremsnakker» av Jesus. Det var ikke dommedagsforkynnelse han bedrev. Helvetsangst har han ikke promotert, verken overfor seg selv eller rettet mot

andre. Forkynnelsen var en lekmanns bibeltro budskap om en frelser.

– Jeg tilhørte miljøet etter Ole Hallesby. Indremisjon var en del av den norske kirke, men veldig lavkirkelig. Jeg husker selv at jeg hørte Hallesbys tale. Det var et veldig konservativt og fundamentalistisk miljø.

– Var det også dette du forkynnte?

– Ja. Bortsett fra at jeg ikke var en helvetspredikant.

I voksen alder begynte han å studere. Studieretningen han valgte var Kristendom, på Menighetsfakultet (MF). Han tok mellomfag, så det er ikke mange huller i hans bibelkunnskap. Verken i den lavkirkelige eller den mer skolerte formen.

– Der, på MF, hvor de konservative prestene blir utdannet, ble den første spiren sådd til at jeg begynte å tvile på det jeg hadde forkynt og trodd på.

– Hva var denne spiren?

– Det var lov å stille bibelkritiske ➤

01 – Jeg var en glad kristen så lenge jeg var i manesjen. Men jeg er nå en lykkelig ateist. Jeg følte det veldig frigjørende å komme til det standpunktet, ta den avgjørelsen, sier Fred Andreas Ottersen, som var predikant for Normisjon.

01

► spørsmål. Jeg tilhørte en tradisjon hvor en verken skulle være reflektert eller analytisk. En skulle bare overlevere det fedrene hadde forkynt før en. På MF begynte jeg å skjønne at det går an å se ting på forskjellige måter.

Det skulle ta ti år fra denne første spiren ble sådd til Fred ikke lenger var en troende.

– Det var ikke noen quick fix. Jeg tok etter hvert avstand fra miljøet jeg tilhørte. Men jeg sa: Jeg har ikke kastet Jesus-barnet ut med badevannet. Jeg var jo fortsatt en kristen, men passiv i det kristen miljøet.

Han hadde ingen sterk frelsesopplevelse da han gikk inn i kristendommen som ung. Avskjeden var heller ikke noen skjellsettende opplevelse.

– Det var bare en lang prosess. Jeg var en glad kristen så lenge jeg var i manesjen. Men jeg er en lykkelig ateist. Jeg følte det veldig frigjørende å komme til det standpunktet, å ta den avgjørelsen.

– *Viste du at du forlot troen før du offisielt gjorde det?*

– Nei. Jeg jobbet ikke bevisst for å bli løst fra kristendommen. Jeg har selvsagt fått spørsmålet mange ganger om hvorfor jeg forlot den. Det høres kanskje litt jålete ut, men det er rett og slett et intellektuelt spørsmål for meg. Jeg kan ikke med min beste vilje få det som kirken og de kristen forkynner – og det jeg selv har forkynt – til å henge sammen.

I JANUAR 2014 ble Sara (13) og venninnen Tiril (11) påkjørt og drept ved Bjørkelangen. Far til Sara er Jostein H. Sandsmark. Natten datteren ligger for døden, dør også Sandmarks kristentro. I hvert fall i den form den har hatt frem til da.

Den 55-årige sosionomen og journalisten fra Flekkefjord har frem til denne natten vært en gudfryktig mann. Han har vokst opp på bedehuset og i kirka, vært misjonær i Sør-Amerika og forlagsredaktør i Lunde forlag.

– Gudstro kom tidlig inn. Jeg trodde jeg hadde en robust tro, og på et vis, da det smalt i fjor, så jeg ikke for meg at det skulle ha noen konsekvenser for troen min. Jeg har aldri hatt en form for tro der gud på magisk vis skulle beskytte oss mot alt vondt i verden. Det er en gren i kristendommen som jeg aldri har orket eller tålt.

– Det at gud skal sikre en mot det onde og bringe en suksess i livet, det har alltid vært fjernt for meg. Men den natten Sara og Tiril ble påkjørt, revnet det for meg. Det gjaldt følelsesmessig, og det gjaldt gudsforholdet mitt. Da jeg sto ved dødsleiet til Sara, var det ikke hjernen min jeg gjorde opprør i; det var pappahjertet som gikk i stykker.

ALT HANS SINNE ble rettet mot gud. Stikk i strid med all barnelærdom fra bedehuset. En verken skulle eller kunne bli sint på gud. Det var full ærefrykt for gud det handlet om i menigheten på Sørlandet.

02

– Jeg trodde ikke jeg hadde det i meg. Jeg har hatt måneder der jeg kjeftet på gud, skjelte ham ut. Jeg vil påstå at jeg ryddet bordet og satte hele troen min i spill. Nå skulle jeg finne ut hva jeg ville med denne troen. Jeg skjønnte da noe jeg nok hadde ant tidligere, mye av min gudstro var knyttet til frykt.

Han hadde vært redd gud, redd for å havne i helvete. Men nå, da datteren var død, kunne han ikke forestille seg noe verre enn nettopp dette. Selv ikke tanken på helvete kunne måle seg. I tiden som fulgte, var han derfor innom det han kaller en rekke A'er. Ateisme. Agnostiker. Avvise. Det er under sistnevnte han vil sette seg akkurat i dag. Han holder det for fullt mulig at det finnes en gud, men det er ikke en gud han vil ha noe med å gjøre.

– Jeg kan ikke til deg si at nå har jeg konkludert. Jeg er ikke en som har funnet tilbake til en gudstro han hadde. Du treffer ikke her en som er blitt ateist.

Jeg vet fortsatt ikke hvor jeg ender opp, hvis jeg noen ganger finner ut av det. Men jeg er på det stadiet der jeg er åpen for å finne ut av hva jeg vil.

– Jeg vil ikke definere meg. Det klarer jeg ikke i dag. Om du ba meg si ja eller nei til gud, klarer jeg ikke det heller i dag. Jeg tenkte på veien hit at det er to typer jobber jeg ikke kunne ha nå: Det er å være kristen predikant eller jobbe i Human-Etisk Forbund. I anstendighetens navn burde jeg da hatt et avklart forhold til troen min.

Det tok ham over et halvt år å bli åpen om trostapet og tvilen. Først blant sine nærmeste og senere ut i offentligheten med boken Pass på liten og på stor – en kjærlighetserklæring til datteren. Med denne åpenheten fulgte en ny innsikt han ikke var helt forberedt på at skulle komme. Det var ikke likegyldig hvilket livssyn samtalepartnerne eller andre hadde for hvordan de møtte ham, hans smerte og hans tvisyn på troen.

01 Gudstroen smuldrer opp hos enkelte når de prøver å få det hele til å henge sammen.

02 Jostein H. Sandsmark trodde han hadde en robust tro, inntil en bilulykke tok livet av datteren Sara i januar 2014. Han har vært rasende på gud, men vil fortsatt ikke kalle seg ateist.

– Venner som ikke har noen gudstro, eller som er veldig ambivalente, eller åpne og ikke vil definere seg som det ene eller andre - de har vært mye enklere å forholde seg til. De har krevd lite og tålt mye av meg. Det har vært veldig godt å være sammen med dem, for de har aldri forlangt at jeg nå må ha et entydig svar.

– Mens i kristne sammenhenger har det vært en del som det har vært krevende å forholde seg til. Når de kommer med sine prinsipper og teorier ►

01

► og skal ha det til å passe på min situasjon, kjenner jeg at dette makter jeg ikke. Det er vondt.

FOR Å FORKLARE hvorfor det er så vanskelig å kvitte seg med religion eller et trossystem, peker Danbolt på hvordan religion har flere dimensjoner, som ideologi og innhold i troen; opplevelse og erfaring; praksis og ritualer; konsekvenser og etikk.

– Religion er veldigsammensatt. Ofte tar folk et oppgjør med en side av religionen, men så er det mange sider som allikevel har tiltrekning og som man ikke ønsker å gi slipp på. Man kan for eksempel være uenig i en religions tros-systemer og likevel være sterkt tiltrukket av den samme religionens ritualer og sosiale engasjement. Dette kan gi store emosjonelle spenninger eller ambivalens og for noen skape uro eller angst.

– En tror ikke lenger, men troen sitter i kroppen: Har jeg nå gjort noe galt? Kan

«Selvbildet mitt vil nok for alltid være preget av at jeg er et syndig menneske»

(Øystein)

det være at jeg blir rammet av noe? Du bærer med deg et traume som det kan ta tid å bearbeide. Et traume som er på et annet plan enn det rent kognitive.

– *Er det en mental påkjenning å endre livssyn?*

– Ja. For mange vil det være en påkjenning.

– Vi er sårbare i endringsprosesser, og det er ofte vi ikke kommer ordentlig igjennom heller, men må finne måter å leve videre på. Vi må finne strukturer som gjør at vi klarer å fungere bra selv om vi har fått en del sår og krevende

livserfaringer i bagasjen. Det er ikke alt en blir ferdig med.

– *Er det en forventning om at en skal bli det?*

– Det er et klart forventningspress i vårt samfunn om å kunne leve autentisk, selvrealisert, klare seg og være uavhengig. Men det vi ser, er at det kanskje blir viktigere enn noen gang å ha steder der vi hører til og blir bekrefter på gode måter. Da kan vi klare å leve med vonde ting vi bærer med oss. Det hjelper å ha steder å høre til, steder der jeg kan være den jeg er og hvor folk kan vite at jeg har det sånn og sånn. Men det er stort press på å mestre alt. Du skal være «vellykket» når du sørger, og være «vellykket» når du går gjennom så store endringsprosesser som vi snakker om nå.

PROFESSOR I ASTROFYSIKK Øystein Elgarøy ved Universitet i Oslo vokste opp i Den Evangelisk Lutherske Frikirke. Frikirken befant seg på den tiden teologisk

01 – Det er lett å være konservativ så lenge troen ikke blir utfordret. Det avgjørende er hvordan en reagerer når noe kommer en nært inn på livet, sier Øystein Elgarøy, som vokste opp i konservativ kristendom med motstand mot kvinnelige prester. Troen hans møtte en av sine første utfordringer da søsteren skulle bli prest.

nær Den norske kirke, men skilte seg ut i sin mer uformelle struktur.

Selv har han hatt en noe løsere tilknytning. Ungdomsarbeidet i den lokale menigheten minnes han som nesten fraværende. Han hadde ikke noe kristent miljø han vanket i. Han gikk på gudstjeneste, hadde troen, men heller ikke stort mer før han begynte på Blindern og gikk inn i det kristne studentmiljøet.

– Det var en liten overgang for meg. Plutselig var jeg omgitt av folk som ►

– UTSTØTING ER SOM MOBBING

Bo Juels oppvåkning kom da han var 15. Da fikk han den første bevisste tanken om at han ikke var et Jehovas Vitne. Som 18-åring giftet han seg. Han fikk en datter. Henne har han ikke sett siden hun var 9 år. I dag er hun 24.

– Da jeg gikk ut som 23-åring mistet jeg etter hvert kontakten med datteren min. Det er en av kostnadene med å gå ut av vitnene som jeg ikke hadde regnet med. Jeg regnet med at jeg kom til å bli skilt, og jeg visste jeg ville miste kontakt med familie og venner og hele det sosiale nettverket. Men det å miste kontakt med datteren min var en ekstra strek i regningen.

Han sammenlikner utstøting med mobbing. Det verste er som regel ikke å bli slått, men å bli utestengt, og dermed ikke bli sett. Det er teknikken Jehovas Vitner bruker. Den dagen han gikk kjente Bo seks mennesker i hele verden. Dette var hans kolleger på jobben. Han hadde levd hele sitt liv innenfor sektmurene.

– Jeg vet hva det vil si å være fanget. Eller verre, hvordan det er å være våken, mens alle du kjenner – moren din, faren din – de er i sektsøvn du vet bare er tull. Troen er bare tøv.

– Det er et stykke fra å vite «dette her, det er ikke noe for meg» til å vite hvorfor det er sånn. Du spør «Hvorfor passer det for moren min, men ikke for meg? Hvorfor passer det for broren min? Hva er det han har skjønt?»? Du setter spørsmålstejn ved din egen trygghet først. Er det du

som tar feil? Og hvis du tar feil er konsekvensen død og fortapelse. Sånn er det i alle sekter, og i alle religioner. De selger et produkt som ikke finnes, som du aldri kan reklamere på og som du aldri får bruk for før du dør.

Sorgen etter dem som er borte, men ikke døde, er kanskje det vanskeligste for ham fortsatt. Det har tatt ham et halvt liv å komme videre. Men han føler han nå har begynt. Og begynnelsen har blant annet form av selvbiografien som utgis nå i høst med tittelen The least of God's priorities.

– Jeg fortalte det til sønnen min på åtte: Nå forestiller vi oss at gud har en liste. Øverst på den listen står det penger. Det er alltid viktig for gud. Så har du det med at noen synger og tilber ham, og så går du nedover og nedover, så finner du hvalbæsj. Og under der finner du pappaen din: «The least of God's priorities». Han svarte: «Dette er bare tull, pappa. Hvorfor har du kalt boken det?» Jo, fordi det er så mange som tror på det tullet.

– *Men hvordan opplevde du innholdet. Var Jehovas Vitners gud konsekvent ond?*

– Nei. Gud er ikke-eksistens. I utgangspunktet var gud bra, det hadde jeg lært. Gud var gud. For meg var det bare en oppvåkning, jeg kom ikke fram til at gud var ond. Det var veldig greit. Jehovas Vitner er så totalitære at enten tror du eller så tror du ikke. Når du da ikke tror, faller hele trusselbildet bort også. Gud kommer ikke til å drepe 99,9 prosent av verdens befolkning, fordi gud ikke finnes.

Illustrasjon: Tommy Angelsnes

var overbeviste om at kristendommen var sann. Men i en forsamling der alle er veldig enige har jeg en tendens til å reagere med tvil. Jeg trivdes ikke så veldig godt med å være med mennesker som alle tok det for gitt at Jesus var veien, sannheten og livet.

Gradvis gled han bort fra miljøet.

– Jeg var fremdeles kristen. Jeg trodde. Men kristendommen spilte ingen stor rolle. Troen var ikke en viktig del av livet mitt. Det var mye viktigere med fysikken enn med kristentroen. Det skulle imidlertid ta mange år fra troen ble noe perifert for meg til jeg endelig erkjente at jeg ikke trodde på kristendommen lenger.

Når han ser tilbake var han trolig funksjonell ateist lenge før den ateistiske erkjennelsen kom.

– Jeg følte meg mye friere når jeg tillot meg tanken på at kanskje er det jeg har trodd på hele tiden feil. Lenge hadde det vært en farlig tanke å tenke at troen bygger på sviktende grunnlag. Nå skapte det mer sammenheng i tankene mine. Det ga meg et mer helhetlig syn på verden hvis jeg gikk ut fra at det ikke finnes noe guddommelig bak det hele.

– *Hvorfor var det en farlig tanke?*

– Det er ubehagelig å skulle erkjenne at du har trodd på noe feil, at noe som har spilt en viss rolle i livet ditt var en feiltakelse. Men det var først og fremst farlig å erkjenne fordi jeg var engstelig for hvordan familien min ville reagere. Jeg følte at jeg ville skuffe dem.

DET BEGYNNER Å BLI NOEN ÅR siden han forlot troen, og enda lenger siden han praktiserte den. Det er likevel ekko av den i hans liv.

– Noe jeg personlig har kjent på, er den voldsomt lutherske vektleggingen av at vi er håpløse syndere, fullstendig avhengige av guds nåde for å bli frelst. Det er en fortelling om vår onde natur, der det gode vi gjør tilfaller guds virke i oss. Det er vanskelig å bygge opp et

«Det er ritualer som sitter i meg fra jeg var bitte liten, som jeg ikke klarer kvitte meg med»

(Caterina)

sunt selvilde når en er viklet inn i den tankegangen. Selvbildet mitt vil nok for alltid være preget av at jeg er et syndig menneske. Den arven kommer jeg ikke helt til å bli kvitt. Jeg har en veldig luthersk etikk innebygd i meg. Og jeg kjenner på skam fremdeles, særlig når jeg gjør noe for meg selv. Da tenker jeg at jeg er egoist. Idealet om å ofre alt ditt eget, helt og fullt, og sette deg selv sist, det idealet fikk jeg inn med barnetroen.

– En psykolog jeg gikk til for noen år siden beskrev det som at jeg hadde et patologisk over-jeg. Jeg er lært opp til at det finnes en gud som ser alt vi gjør. Nå finnes det ingen gud som ser meg, men jeg har internalisert ham.

CATERINA CATTANEO har fått et sitat brukt i den første boken om Engleskolen. Hun har gått der selv. Hun sluttet, mer eller mindre på dagen, drøyt halvannet år etter at hun begynte.

Det var ikke hva hun vil kalle en religiøs overbevisning hun forlot. Det var likevel et tydelig brudd med en overbevisning, og ikke minst halvannet år der hun hadde opplevd å være glad. For første gang i sitt liv hadde Caterina følt hun kunne hvile i noe som føltes trygt.

Hvordan kom den nå uttalte skeptikeren dit at hun søkte til Engleskolen?

– Dette handler om hvem man er i utgangspunktet. Jeg er oppvokst katolsk. Det betyr at jeg er oppvokst

med mye skam. Jeg har også hatt mye uflaks i livet. En barndom med en far som drakk og ikke alltid var snill, og ikke minst to meget alvorlige ulykker som har merket meg for livet, både fysisk og psykisk, forteller Caterina Cattaneo.

Hun regner seg ikke lenger som katolsk. Likevel klarer hun ikke å kvitte seg med rutinen; det er fortsatt ikke mulig for henne å gå inn i en kirke uten å gjøre korsets tegn.

– Jeg har sluttet å knele for Jesus i midtgangen, men jeg må ned i den fontenen med hendene og deretter gjøre korsets tegn. Jeg har forsøkt å la være, uten å få det til. Det er ritualer som sitter i meg fra jeg var bitte liten, som jeg ikke klarer kvitte meg med, selv om jeg vet at det er teit. Jeg tenner fortsatt lys for de som trenger det hver gang jeg er i en katolsk kirke.

ETTER DEN FØRSTE ULYKKEN tenkte hun at hun skulle leve «hver dag som om det var den siste». Det varte i noen uker, så gikk ting tilbake til normalen. Men langsomt skjedde det likevel en forandring: hun ble mer og mer kynisk. Årene gikk, hun fikk barn, og ting forandret seg igjen. Det er umulig å være kyniker når man har en baby å passe på.

Så skjedde ulykke nummer to. Den snudde igjen livet opp ned. Hun ble femti prosent invalid og brukte over ti år på å komme seg på beina igjen. Legene ga henne etter hvert opp, hun måtte lære seg å leve med store smerter, og å være delvis ufør. Det passet ikke helt inn i livet hennes, i tankemønsteret.

Det ble totalhavari: Hun ble deprimeret, sluttet å være sammen med folk, kuttet ut venner. Hun forsøkte å bygge seg opp, uten å vite hva som egentlig feilet henne. Rent medisinsk prøvde hun alt. Den eneste veien som syntes fornuftig var den alternative, fordi den medisinske hadde ikke det ene svaret hun ønsket seg: «Du blir frisk og smertefri, bare du gjør sånn og sånn.» Det

01

► førte ved en tilfeldighet til at hun søkte seg inn på den såkalte «Engleskolen», tidligere Astarte, nå Soulspring.

– Det ble for mye for meg, men jeg skjønnte det ikke. I stedet fant jeg svarene jeg ville høre og trøsten jeg trengte innen det alternative miljøet, og etter hvert altså den såkalte Engleskolen. Jeg følte jeg hadde funnet et sted hvor jeg kunne gjøre noe med meg selv, gå videre, finne en vei. Sammen med likesinnede og mennesker som ville meg godt.

– Det første året der opplevdes som et av de lykkeligste årene i mitt liv. Det kan jeg si med hånden på hjertet.

MEN SAMTIDIG med all gleden og lykken, var det hele tiden en slags underliggende motstand som gjorde seg gjeldende støtt og stadig, selv om hun forsøkte å gjemme det vekk og skjule det. Til det ikke gikk lenger.

Det var imidlertid ikke engletroen eller nedleggelsen av egoet eller synet

på en subjektiv virkelighet som ga et endelig brudd med skolen og annet alternativt tankegods. Det var forestillingene om astral-legemer.

Disse forestillingene fungerte som en bølge isvann i hodet. Caterinas intellekt var stadig med henne, og hun kunne ikke la være å spørre om astral-legemet betydde at alle har valgt sitt liv selv – det være seg en flyktning, et AIDS-sykt barn i Afrika eller en alenemor som dør av kreft? Svaret var ja. Og det svaret var årsaken til at hun takket for seg.

– Oppvåkningen var et slag. Jeg begynte å skamme meg. Hvordan kunne jeg, voksne, intelligente menneske ha vært så blind? Jeg skammet meg ordentlig det første halvannet året. Som om jeg hadde gjort noe skikkelig slem og ulovlig. Jeg tror nok den dype følelsen av skam også er med meg generelt i livet, selv om jeg har forsøkt å kvitte meg med begrepet. Men det var ydmykende å tenke på hvor blindt jeg hadde fulgt den

veien jeg trodde var riktig for meg. Jeg klarte etter hvert å tilgi meg selv, men det har tatt tid for meg, over seks år (!) å våge å snakke offentlig om det. Da forespørselen om dette intervjuet kom, var jeg ikke tvil om hva som var riktig. Likevel: Det er fortsatt god del skam igjen.

– Jeg kjenner jeg blir flau når jeg snakker med deg nå, for eksempel. Samtidig kan jeg også si til meg selv at denne skammen en idiotisk katolsk arv. Hvorfor skal jeg skamme meg over å ha forsøkt å finne ut av noe. Tross alt er jeg en av svært få som kritiserer Engleskolen, som vet hva de driver med.

OM EN HAR EN VENN som går gjennom et livssynsbrudd som innebærer å forlate å en menighet, mener religionspsykolog Lars Danbolt en kan tenke på det som et hvert annet brudd. Og da gjøre som en ellers ville gjort, både ved å bekrefte vennskapet og å være til stede på vennens premisser.

02 Caterina Cattaneo er vokst opp katolsk, og katolisismen sitter fortsatt i kroppen – lenge etter at hun har forlatt troen. Hun klarer ikke å gå inn i en kirke uten å gjøre korsets tegn.

– Det er helt uvurderlig at familie og venner er oppmerksomme. Det kompliserte blir når familie og venner er knyttet til det en tar et oppgjør med, og at de ikke aksepterer endringen. Da er det selvfølgelig viktig å finne andre sammenhenger, kolleger og andre folk som tar seg den tiden som trengs og som det går an å snakke med, og kanskje også knytte nye vennskap med.

For religiøse avhoppere vil familien i noen tilfeller være en del av det en tar et oppgjør med.

– Det å bli utstøtt fra noe er en veldig tøff påkjenning. Det er alltid mennesker i de systemene som du vil ha et forhold til.

STOLT AV Å VÆRE ATEIST

Paul Omar Lervåg har vokst opp i Smiths Venner. Han sammenligner menighetene innen bevegelsen med Jehovas Vitner. Det er likheter særlig i struktur og bibel-forhold, men vennene har ikke samme ekskluderingspraksis. Han husker oppveksten som relativt uproblematisk – frem til puberteten.

– Smiths Venner har et veldig anstrengt forhold til seksualitet. I tillegg til den vanlige greien med ingen sex før ekteskapet, skal du seire over din egen lyst. Det gir et usunt forhold til kroppen, og jeg tror ikke det er bra for selvbildet på noen som helst måte. Og så godtar de ikke homofili så veldig godt, for å si det sånn. I mitt tilfelle har det mye å si, siden jeg er homofil selv, forteller Paul Omar.

– *Det må ha vært ...*

– Det kalles et skap, svarer han kjapt for han fortsetter:

– Alle ting har sine utfordringer. Jeg slet litt med kropp i begynnelsen av tenår-ene. Etter hvert ble det litt sånn «Her er en dusj. Her skal jeg runke». Det var nesten som blasfemi. Samtidig var den tiden jeg var troende ekstra spennende. Det skapte uansett et anstrengt forhold til seksualiteten, som er bedre nå».

Det har nå gått over fem år siden han sto frem som hedning og homofil. Han savner verken tiden eller det som var av tro før den tid. Han kaller det å ha kastet fra seg unødvendig bagasje. Guden han ble fortalt om var ikke mye samle på. «Stalker» er et ord han bruker. «Creepy» er et annet. Han synes denne guden mer minner om en sinna mann, et dømmende menneske, et menneske med et snevert perspektiv, enn noe guddommelig kjærlig vesen.

– Jeg har skjont at mange som har mistet en tro sier de har et savn. Jeg kan ikke si at jeg føler det. Men jeg tror det som er tilfellet når en går ut av et lukket trossamfunn er et savn etter vennene en hadde. Sånn sett er jeg litt heldig. Jeg fikk aldri særlig mange venner der. Jeg var han sære fyren; han med Asperger og ADHD.

– Jeg er stolt av å være ateist. Jeg er stolt av å kritisere religion og å ha den meningen jeg har. Jeg er stolt av å ha vokst opp i en menighet og likevel ha blitt den jeg har blitt. Jeg er en hedning. Jeg har klart å tenke på egen hånd, til tross for indoktrinering hele livet. Det føler jeg er noe å være stolt av.

Oppgjør med Engleskolen

På [Fritanke.no](#) kan du lese Caterina Cattaneos oppgjør med Märtha Louises Engleskole. Cattaneo var blant Engleskolens første, entusiastiske elever og hadde sitt livs lykkeligste år der, før hun gradvis ble mer skeptisk. Her forteller hun også hva det var som gjorde at hun brøt endelig med denne alternativtroen.

[[Fritanke.no 10000](#)]

«Jeg kom til at jeg egentlig aldri hadde trodd. Jeg hadde bare trodd at jeg trodde»

(Mirjam)

– Om du ikke har andre venner eller steder å høre til, blir du lett ensom. Det er en side ved det å ta et oppgjør med troen sin som en kanskje ikke tenker over. En person kan være ute etter å utforme troen eller livssynet sitt på nye måter, men det betyr jo ikke at man nødvendigvis er interessert i å bytte miljø. Når det blir en konsekvens, er det en tøff tilleggsbelastning. Vi er alle sosiale mennesker og trenger de relasjonene vi har.

DET HAR GÅTT OVER 30 ÅR siden Mirjam Kehlin forlot Jehovas Vitner og det som det innebar både av brudd med familie og trosrammer. Hun var 23 år da det ble endelig adjø.

– Det kjennes som å ta alt du har trodd på og kaste det i dass. Det er en fullstendig nyorientering. Alt du har satt høyt er bare tull, og du sitter igjen med følelsen av «Hva nå? Hva skal du gjøre nå?», sier Mirjam.

Hun rister på hodet. Det var så mye hun lærte som ikke stemte, eller stemmer, med den virkeligheten hun lever i nå.

– Det var ikke én enkelt hendelse som førte meg ut. Det var en lang prosess. Men man kan jo snakke om dråpen... Jeg kom til at jeg egentlig aldri hadde trodd. Jeg hadde bare trodd at jeg trodde.

– Jeg har en privat hypotese om at

religion er en form for legning. Jeg har ikke den legningen.

Familien har hun ikke hatt kontakt med siden bruddet. Det gjør vondt. De første ukene etter utstøtelsen er fortsatt som et svart hull

for henne. Hun fikk en uke til å ta farvel. Det ble holdt en slags «avskjedsfest» for henne, en høytidelig markering av hennes siste dager blant dem, uten at hun minnes noe egentlig adjø.

MEN HUN VAR OGSÅ HELDIG. Hun hadde en eldre bror som hadde forlatt menighe-ten før henne. Da hun ble overlatt til seg selv, og den påtvungne ensomheten, fikk hun adoptere noen av hans venner. Det bøtte på savnet som fulgte med det som like mye ble et sosialt brudd som et livssynsvalg. Hun smiler overbærende med seg selv når hun snakker om den første tiden i frihet.

– Jeg forholdt meg til det som var norsk lov. Punktum. Jeg festet ganske heftig, men ingen kan jo fortsette på den måten. Du kan si jeg ble fjortis i en alder av 23 år.

*Les lengre versjoner av alle våre inter-
vjupersoners historier på vår nettavis*
[Fritanke.no 9999](#).

Meninger

- 1
- 2
- 3
- 4

PORTRETT	MENNESKERETTIGHETER	HUMANISMENS IDEER	BØKER	HUMAN ETIKK	INFORMASJON
----------	---------------------	-------------------	-------	-------------	-------------

Aarebrot ut mot HEF

Han mener forbundet forvirrer befolkningen og lurar konfirmanter. – HEF fører en idiotisk kamp mot kristendommen og seiler under falsk flagg når de sier at humanisme er det samme som ateisme, tordner professor Frank Aarebrot. – Jeg er en god, gammeldags agnostiker, men jeg er ikke medlem av HEF. Det er en organisasjon som er til for å bekjempe kristendommen, noe som er både rimelig fånyttet og idiotisk å gjøre. Kristendommen er en viktig kraft, konstaterte Aarebrot overfor Krigsropet. [Les hele utfallet og filosofen Morten Fastvolds svar til ham på [Fritanke.no 9976, 9979](#)]

– DET ER DE SOM HAR PROBLEMER. IKKE VI.

Hun produserte tv-showet «Vil du bli millionær?»,
men ville noe annet. I sommer ledet hun en
redningsbåt i Middelhavet.

01

02

03

F Samuel Hamyon

Lindis Hurum (43)

Nødhjelpskooridinator for
Leger uten grenser

Var i sommer seks uker på
redningsbåt i Middelhavet

Nylig avlagt Master of
Disaster Management ved
Universitetet i København

Var i 10 år tv-produsent for
program som Amanda-prisutde-
lingen og Vil du bli millionær?

T Marianne Lyné Larvoll Melgård

F Arnfinn Pettersen/Leger uten grenser

– Det som forbauser folk mest, er når jeg forteller om hvor helt fantastisk opplevelse det var, noe av det fineste jeg har opplevd. For utfordringen var enkel der ute på båten, det handlet helt konkret om å redde liv, forteller Lindis Hurum.

NØDHJELPSKOORDINATOREN sitter på Leger uten grensers hovedkvarter i Oslo sentrum. Knappe to uker tidligere var hun på et av organisasjonens redningsskip i Middelhavet, der hun i seks uker var teamleder for ti ansatte i Leger uten grenser. Noen nautiske mil nord for Libya venter skipet på signal fra Roma om flyktningebåter i nød.

Anropet kommer, og gjennom kikkert fra broen ser de en overfylt båt, først som en prikk i horisonten.

– Det er så mange som 700 mennesker i elendige farkoster som aldri vil greie reisen over havet. Og alle ombord er livredde, de er klar over den høye risikoen for å drukne, men alt er bedre enn å bli der de kom fra, forteller Hurum.

Den første oppgaven er å få kontakt med flyktningene gjennom en ropert, og å overbevise dem om å holde seg i ro. For ofte blir folk så lykkelige for å se redningen at de hopper over bord, selv om de ikke kan svømme. Eller panikken tar dem når alle vil om bord i båten først.

Hun beskriver en utrolig kontrast i stemningen blant flyktningene.

– I løpet av kort tid svinger de mellom ytterpunktene av de sterkeste følelsene mennesker kan ha. Når de kommer trygt ombord i skipet vårt er det sang, dans, klemmer, gråt og latter,

før de etter kort tid blir fullstendig utladet. De har vært i kriseberedskap så lenge – du har tiden på den elendige båten, og så kan du legge til alt de opplevde før de styrte ut mot havet – og ombord hos oss sovner alle. Helt uslåtte, i timesvis, som barn. Det går ikke an å ikke gråte i møte med sånt, sier nødhjelpskoordinatoren.

LINDIS HURUM (43), fra Hole ved Tyrifjorden, ble et navn i nyhetene etter at hun i 2014 jobbet i Liberia under ebolakrisen og i Den sentralafrikanske republikk under borgerkrigen, og i år har hun formidlet situasjonen fra et redningsskip i Middelhavet. Men i motsetning til månedene i Liberia, der arbeidet først og fremst handlet om likhåndtering ikledd beskyttelsesdrakt og store hansker, kunne Hurum denne gangen møte menneskene de hjalp med klemmer. Uten hansker eller maske.

– Jeg gjør denne jobben fordi jeg mener veldig sterkt at alle mennesker er like verdifulle, og vi ønsker oss alle det samme: Å leve i trygghet, nær de vi er glade i. Og det sterkeste med ukene på båten var de to døgnene det tok oss å komme i havn i Italia, da hadde vi tid til å bli kjent med enkeltmenneskene. Da prater vi sammen, knytter bånd, leker med barna, ler og gråter sammen, sier Hurum.

Hun mener at drivkraften om å hjelpe kommer fra en solidaritetsfølelse, fremfor at hun synes synd på mennesker i nød. Hurum påpeker at Leger uten grenser er livssynsnytrale, og hjelper folk som har behov for helsehjelp uavhengig av tro og side i en konflikt.

– Jeg deler veldig det synet, om at retten til liv er den mest grunnleggende av menneskerettighetene. Er du syk, har du krav på lege. Uansett hvor jeg

01 Lindis Hurum vokste opp i idylliske omgivelser ved Tyrifjorden.

02-03 Hurum ble et navn i nyhetene da hun jobbet i Liberia under ebolakrisen i 2014.

er, slår følelsen meg igjen og igjen – dette er mennesker akkurat som meg, sier Hurum.

HUN VOKSTE OPP ved Tyrifjorden på 70-tallet, med besteforeldre og onkel i nabohuset. Da hun var seks-sju år gammel viser bestefar henne en medalje han har liggende i skuffen – en fortjenestmedalje, fordi han sto bak en kanon på Oscarsborg i 1940 da Blücher ble senket i Drøbakssundet.

– Verdimessig har jeg med en grunn- ➤

F Arnfinn Pettersen

► mur hjemmefra, med en slags rettferdighets-vekkerklokke som slår ut ved urettferdighet. Da blir jeg forbanna, og sinne kan være bra, for da ønsker man å bidra til forandring, sier Hurum.

For bestefaren brukte aldri medaljen. «Man burde ikke få medalje for å drepe andre», forklarte han barnebarnet. For det han husket best, var skrikene fra tyskerne som kastet seg i det kalde vannet for å redde seg. «Unge gutter, akkurat som meg, som ikke hadde bedt om å være der», fortalte han.

Senere har Hurum jobbet i land som Haiti, Sør-Sudan, Libanon, Pakistan og Liberia – der nøden er størst. Hun er vant til månedsvis med tolvtimers arbeidsdager tett på den ytterste nød, uten fridager, privatliv eller dør til toalettet. Til bransjens laveste lønn. I tjueårene var derimot drømmen en sjefsrolle i tv-bransjen. Med perler i ørene gjennomførte hun studiene med glans, og etter ti år satt hun i den ettertraktende produsentstolen ved storproduksjoner som Amanda-prisutdelingen og Vil du bli millionær?

– **VENDEPUNKTET** kom da jeg forsov meg til et kjempeshow i Oslo Spektrum, der Kong Harald og et knippe kjendiser skulle markere Norges selvstendighet. Da hadde jeg en god stund følt at jeg begynte å miste piffen, og hadde lekt med tanken på å bli jordmor, men da jeg forsov meg til den kjempejobben ... Da måtte jeg ta grep, sier Hurum og rister oppgitt på hodet.

01 Lindis Hurum har ikke egentlig tid til fotografering og stiller opp først og fremst for å få blest om Leger uten grenser.

«En del av menneskene jeg har møtt i fattige land synes det er uforståelig og trist at jeg ikke har noen gudstro»

Hun husket hvor godt hun hadde trivdes i Senegal, der hun produsert artistgalla for Plan og TV2 – sitt første besøk i et afrikansk land. For første gang skapte hun tv med mening, utover underholdning og kjendisfokus.

– Da jeg tilfeldigvis fikk høre at man ikke trenger å være lege for å jobbe i Leger uten grenser – de trenger også folk som kan organisere – gikk jeg på mitt første informasjonsmøte i 2006, forteller hun.

Et halvt år senere ble hun satt til å administrerte arbeidet ved et feltsykehus på Elfenbenskysten, med 400 ansatte. Før avgang på Gardermoen meldte nervene seg. Hurum gråt på telefonen til moren, og advarte sjefene; «dere har gjort en feil, jeg pleier å lage Vil du bli millionær, jeg kan ikke drive et sykehus!» Men engstelsen ga seg raskt. Hurum hadde en jobb å gjøre, og så seg aldri tilbake mot den lukrative tv-jobben.

– Veien tilbake til en ordinær jobb er nok brent, ja. Og det er alltid tøffere å komme hjem etter oppdrag, som kan

vare mellom to måneder og ett år, enn det er å reise ut. For har jeg vært lenge i felt, og kommer hjem igjen, er det gjerne så enorm avstand mellom det jeg har opplevd og diskursen i media. Akkurat det var heldigvis en positiv overraskelse denne gangen, det hadde skjedd en forandring i hvordan folk så på flyktningkrisen mens jeg var til sjøs – både blant kjentfolk og i media var det nå snudd til at det er flyktningene som har problemene, og ikke vi. Det var et veldig stemningsskifte, påpeker Hurum.

HUN VET IKKE HVORFOR eller hvordan opinionen snudde, men tenker mye på det – det er en kode hun gjerne vil knekke: Hvordan få ristet folk ut av komfortsonen der andres lidelse er så lett å tåle, fordi de befinner seg langt borte?

– Det er vanlig når folk har det veldig godt, å tenke at «vi har krav på det». Jeg hørte Vigdis Hjorth si det; «jeg tror at vi innerst inne skammer oss». Fordi vi vet her i nord at vi sitter på den ytterste, irrgroen gren, og at vi egentlig ikke fortjener det mer enn andre. Men fordi vi ikke orker den skammen, den mest fortærende følelsen, fødes skammens tvilling – hovmodet. «Dette er mitt, dette har jeg fortjent, det vil jeg ikke dele», blir tankegangen. Den holdningen ser vi på både individ- og EU-nivå, sier Hurum.

– Det jeg er mest redd for, er at den gode solidariteten vi ser nå, med frivillige som stiller opp og offentligheten som maner til dugnad for flyktningene, skal være et blaff. For oppmerksomhet går gjerne i bølger... Men det jeg ikke skjønner noe av, er argumentet om at «vi kan jo ikke hjelpe alle». Så derfor skal vi ikke hjelpe noen!? Det er lett å føle avmakt i møte med nød, men vi må holde fokus på det lille. For hver person ►

F. Tore Lorentzen

01

Leger uten grenser

Internasjonal, nøytral og uavhengig medisinsk hjelpeorganisasjon. Målet er å gi medisinsk nødhjelp til menneskene som er hardest rammet av naturkatastrofer, konflikter, epidemier, sykdommer og fattigdom.

Organisasjonen trenger ikke bare medisinsk personell og rekrutterer hele tiden.

For mer info, se legerutenegrenser.no

► vi redder, redder vi hele den personens verden, sier Hurum.

NÅR HUN ER I NORGE, bor hun på Sagene i Oslo, treffer kjæresten sin, og tilbringer tid hjemme på Hole. Hun er tett knyttet til familien, og ute i felt snakker hun med moren sin på telefonen nesten hver dag. Foreldrene støtter datteren i valget av yrke, selv om de bekymrer seg. Hurum lot moren velge ett land hun ikke skulle reise til, og etter grundig overveielse fikk hun nedlagt veto mot å arbeide i Somalia.

– Det eneste som beskytter oss som hjelpearbeidere i konfliktsoner, er jobben vi gjør. Også militslederen har noen han er glad i, kone og barn, og vi behandler også dem. I praksis er det vårt eneste våpen, sier Hurum, som i fjor ble kåret til årets modigste kvinne av magasinet Tara.

– Jeg husker ofte de fine tingene, folk

«Jeg gjør denne jobben fordi jeg mener veldig sterkt at alle mennesker er like verdifulle»

som blir friske, barn som blir født. Men klart, det kan bli utrolig mange inntrykk som skal fordøyes og gjennom jobben har jeg en psykolog som jeg bruker i rykk og napp. Men først og fremst får jeg støtte i kolleger, som har blitt nære venner, og rollen som talsperson gir også en bra debrief. Og jeg setter pris på stillheten på fjellet eller ved havet, forteller Hurum.

ET SOSIALT DYR er hun likevel, som føres

av å være aktiv og sammen med folk. En rastløs sjel, som har funnet en livsstil og et arbeid hun trives med, er god på og som gir mening.

– Det er vel det de fleste ønsker, så jeg er takknemlig for å ha funnet min vei. Grunnleggende menneskeverd står sentralt i mitt verdisystem, men en del av menneskene jeg har møtt i fattige land synes det er uforståelig og trist at jeg ikke har noen gudstro. Det er ikke viktig for meg, jeg er utmeldt av statskirka og mistet tidlig barnetroen. Men jeg har ofte sett hvor utrolig viktig troen er for folk som har det stritt og lever i fattigdom og fortvilelse, forteller Hurum.

Idet flyktningene ble reddet ombord på skipet i Middelhavet, brøt de aller fleste ut i takknemlig bønn. Passasjergruppene holdt gjerne messe eller gudstjeneste på dekk, i dagene før de kom i land i Italia.

– En gang hadde vi bare eritreere om bord, nærmere tusen mennesker, og de er kristne. De ba og sang i timesvis, og vi så hvilken ro og trygghet det ga dem. Det kan virke forlokkende i blant, å være i stand til å akseptere sin skjebne i den grad; å kunne si «det er guds vilje», selv etter å ha lidd forferdelig. Men religion er altså ikke for meg, sier Hurum smilende.

PÅ VEI TIL FASTLANDET delte flyktningene historier om slaveri, tortur og voldtekt, men også historier om hverdagslivet hjemme, og drømmene om en bedre fremtid.

– Klart den helhetlige situasjonen er kompleks, men det var så enkelt på båten. Folk var i havsnød, og vi reddet dem. Nå kan jeg bli mørk til sinns når jeg tenker på tiden som kommer. Jeg tror dessverre situasjonen må bli enda verre før noe drastisk skjer for å

01 Den første oppgaven er å få kontakt med flyktningene med en ropert, og overbevise dem om å holde seg i ro.

finne en ordentlig løsning for alle disse menneskene på flukt, sier Hurum.

For like intenst som opplevelsen av å redde liv til sjøs og høre historiene på vei inn mot land igjen, var opplevelsen av å måtte ta farvel igjen i Italia.

– Det kunne nesten bli litt mye, når flere hundre mennesker ønsket å ta meg i hånda eller klemme på vei i land ... Og det kunne bli voldsomt, for i blant knyttet jeg spesielt sterke bånd til enkeltpersoner. Vi ble kjent gjennom dagene på båten, men ved asylmottaket skal de bare bli tall igjen, en masse. De får hvert sitt nummer ved ankomst. Og jeg aner ikke hva som skal skje med dem.

01

Islam og menneskerettighetene

De islamske statene er sinker når det gjelder implementering av FN-konvensjoner, og har laget sin egen menneskerettserklæring.

Hva er menneskerettigheter?
Leder for Menneskerettighetsakademiet, **Lillian Hjorth**, skriver om problemstillinger knyttet til menneskerettighetene. Send gjerne spørsmål til: lillian@mr-akademiet.no

Islam er den dominerende religionen i Midtøsten, Nord-Afrika, Afrikas Horn, Sahel og områder i Asia. Store muslimske samfunn finnes også i Kina, på Balkan, i India og i Den Russiske Føderasjon, og det fins store muslimske immigrantgrupper i flere vestlige land. Mange av de muslimske statene er relativt fattige med lavt utdannelsesnivå. En hel del var tidligere vestlige kolonier, noe som kan forklare ulike former for islamsk identitetspolitikk i dag. Til sammen tilhører rundt 1,6 milliarder mennesker den «muslimske» kulturkrets. De utgjør 24 prosent av klodens befolkning og representerer et mangfold av stater, kulturer og mennesker, sannsynligvis også mange millioner ikke-troende.

DE 57 LANDENE som er medlemmer i Organisasjonen for islamsk samarbeid (OIC), skiller seg

ikke ut fra andre stater når det gjelder hvor mange av FNs internasjonale avtaler om menneskerettigheter de har underskrevet. I gjennomsnitt har de forpliktet seg til flere enn ti. Gransker man reservasjonene, åpenbarer det seg imidlertid et interessant mønster: Mellom femten og tjue av dem har reservert seg – markant mer enn andre land – i forhold til bestemmelser i barnekonvensjonen og kvinnekonvensjonen. Det er særlig konservative land, som Iran, Algerie, Irak, Saudi-Arabia, Qatar, Oman, Kuwait, Syria og andre, som ikke vil gi barn og kvinner alle rettighetene de har krav på etter avtalene.

Det er ingen tvil om at en tradisjonelt praktisert sharialovgivning strider mot de internasjonale menneskerettighetene. Der rettighetene påbyr folkesuverenitet og demokratisk styreform, kan tradisjonell sharia legitimere religiøst styre. Der menneskerettighetene garanterer meningsfrihet, ytringsfrihet

Det er bare når saker utfordres at endring skjer

og religionsfrihet, forbyr tradisjonell sharia muslimer å skifte religion og har drastiske straffer for blasfemi. Der rettighetene sikrer

likhet for loven, gir tradisjonell sharia ulik rettslig status til menn og kvinner, samt muslimer og ikke-muslimer. Der rettighetene beskytter mot tortur og nedverdiggende behandling, kan tradisjonell sharia gjøre bruk av pisking, steining, amputasjon og dødsstraff.

PÅ DENNE BAKGRUNN er det interessant at viktige organisasjoner med muslimske medlemsland har utviklet egne menneskerettighetsdokumenter. I 1990 vedtok OIC *Kairo-erklæringen om menneskerettigheter i islam*. Dokumentet garanterer mange av de samme rettighetene som Verdenserklæringen, men hevder samtidig at islam er den eneste sanne religion. Den bekrefter ulikhetene som finnes i islamsk lov, religion og tradisjon når det gjelder kjønn, seksualitet, politiske rettigheter,

01 I mai var utenriksministrene i OIC – Organisasjonen for islamsk samarbeid – samlet til møte i Kuwait med tema «Felles visjon for å styrke toleranse og avvise terrorisme».

familielovgivning og andre aspekter. Fordi religion trumfer andre menneskerettigheter, inkludert det fundamentale ikke-diskrimineringsprinsippet, kritiseres Kairo-erklæringen for å stride mot FNs internasjonale menneskerettigheter. I 2004 vedtok OIC *Konvensjonen om barnets rettigheter i islam*, som også viser til sharia. I 2011 etablerte OIC en rådgivende menneskerettighetskommisjon, og for tiden er et arbeid i gang som skal lede frem til en *konvensjon om kvinners rettigheter i islam*. OIC har de siste årene stått i spissen for flere forslag i FN-systemets menneskerettighetsorganer som har møtt mye motstand. Særlig forsøkene på å etablere mekanismer som skal «verne om religioner» ved å slå ned på ytringer og handlinger som kan anses som blasfemiske, har blitt kritisert. ►

01

- Den norske regjeringen har uttalt at om forslagene blir realisert, kan de kneble ytringsfriheten, forsamlings- og foreningsfriheten samt tros- og livssynsfriheten.

I 2004 vedtok *Den arabiske liga*, med sine 22 medlemsland, «Det arabiske Charteret for menneskerettigheter», som er juridisk bindende for de statene som slutter seg til. Charteret bygger i stor grad på prinsippene i FNs Verdenserklæring, men viser til islam og sharia i fortalen. For øvrig er det ingen flere slike referanser i dokumentet. En ekspertkomité er etablert for å overvåke statenes rapportering, men enda finnes ikke noe system der enkeltmennesker kan klage mot sin egen stat. Det snakkes imidlertid om å etablere en arabisk menneskerettighetsdomstol. Selv om Charteret, mer enn Kairo-erklæringen, har fått positiv internasjonal omtale, har det også fått mye kritikk. FNs tidligere høykommissær for menneskerettigheter, Louise Arbour, har uttalt at «enkelte av forpliktelsene stemmer ikke overens med internasjonale standarder normer

og standarder. (...) Vi er bekymret over tilnærmingen til dødsstraff for barn og rettigheter til kvinner og ikke-borgere».

MENNESKERETTIGHETSSYSTEMENE i den muslimske verden er i utvikling. Hvorvidt mekanismene bidrar til å øke respekten for menneskerettighetene er det imidlertid delte meninger om. Der noen mener at de bidrar til å legitimere tradisjonell sharia-lovgivning og at religionen blir satt over menneskerettighetene, hilser andre utviklingen velkommen. De understreker at endring må komme innenfra og at ting tar tid. Selv om FN-systemet er bra, kan regionale mekanismer føre til at statene utvikler mer nærhet til forpliktelsene. Selv om mye kan kritiseres, blir også mye positivt gjort.

Motsetningene mellom menneskerettighetene og hvordan islam praktiseres i mange land og miljøer, er del av dagens løpende samfunnsdebatt. I tillegg til muslimene selv, deltar politikere, kvinne- og homoaktivister, frafalne og sekulære muslimer, humanister og andre.

01 Kristne i Pakistan demonstrerer mot blasfemiloven og dødsdommen for blasfemi som den kristne kvinnen Asia Bibi er idømt.

Der noen mener at islam ikke er forenlig med menneskerettighetene og må vike, viser en del muslimer til islam når de kritiserer bruddene og peker på at nytolkning av religionen er den eneste veien å gå. Flere oppfordrer for eksempel OIC til å reformere Kairo-erklæringen. Dagens motsetninger trenger ikke nødvendigvis bety at de gruppene og statene som i dag tolker Koranen eller andre av islams normative kilder på en måte som er uforenlig med menneskerettighetene, vil gjøre det samme i morgen. Det er verdt å minne om at Bibelen ble brukt til å legitimere grove brudd på menneskerettighetene, helt til rasjonalitet, kunnskap og frihetsidealer sprengte den konservative tradisjonelle kristendommen. Dagens diskusjon om islam og menneskerettigheter er derfor ekstremt viktig. Det er bare når saker utfordres at endring skjer.

Juleaksjon 2015

Støtt de internt fordrevne i Irak

Vinteren er kommet og vi teller dager til jul og vintersolverv.

I Irak er over én million mennesker på flukt i eget land. Uskyldige sivile fra forskjellige minoriteter trues og flykter fra terrorgrupper som IS. Mange av de som er fordrevet er barnefamilier som ikke lenger har et sted å bo. De lever i telt, i containere eller på gaten. Uten penger til mat, og med en kald vinter i anmarsj, er de i en svært sårbar situasjon.

Human-Etisk Forbund støtter Norsk Folkehjelps arbeid i Irak. Nå oppfordrer vi medlemmer og andre med hjerte for de internt fordrevne om å støtte dette viktige arbeidet.

Les mer om Human-Etisk Forbunds juleaksjon på human.no

SMS: HEFJUL
til 2160
(kr 200 per sms)

Tusen takk for din støtte!

Norsk Folkehjelp

**Human-Etisk
Forbund**

Dikteren Petrark ivret for klassisk dannelse og satte for første gang mennesket i sentrum, gjennom å gjøre det til gjenstand for litteratur- og historiestudier.

RENESSANSEHUMANISTEN

10 sentrale tenkere for humanismen

Selv om sekulær humanisme er en ung «isme» historisk sett, har den en intellektuell arv som går helt tilbake til antikken. I denne artikkelserien presenterer filosof **MORTEN FASTVOLD** ti tenkere bak noen viktige ideer som humanismen har gjort til sine egne.

3

FRANCISCO PETRARCA (1304-74)

Italiensk dikter og åndshøvding, og humanist i filologisk forstand. Bidro til å gjøre studiet av mennesket, i form av litteratur- og historiestudier, sentralt gjennom å vinne maktens menn for ideen om den lysende, klassiske kulturarven.

Tidligere presentert: Sokrates
William av Ockham

Påskesøndag 1341 ble dikteren Francisco Petrarca (1304-74) hyllet med stor festivitas i Roma. Til trompetfanfarer gikk han, kledd i en purpurkappe som kongen av Napoli hadde forært ham, sammen med representanter for byens fremste familier og politiske ledelse i en prosesjon fram til Kapitol-høyden. Der ble han tildelt «sangenens krone», en høythengende æresbevisning som ble utdelt for første gang siden antikken.

Det er fristende å si at **renessansen** startet med denne prisutdelingen på Kapitol, selv om det blir altfor enkelt å hevde at én bestemt hendelse eller person kan starte en hel epoke. Symboltungt nok markerte prisutdelingen en gjenoppliving av en antikk tradisjon, med et tilhørende fokus på antikkens diktning og tenkning. Og som vi har lært på skolen, innebar renessansen nettopp en gjenfødelse av antikkens åndsliv og menneskesyn etter tusen års mørketid, der filosofi og vitenskap angivelig stagnerte under kirkens lammende overherredømme. «Ad fontes!» – «Til kildene!»

– var renessansehumanistenes slagord, som Petrarca var den første i rekken av.

PETRARCA – ELLER PETRARK, som han kalles på norsk – er i dag en glemt størrelse. Men på attenhundretallet og et stykke inn på nittenhundretallet, i latinskolens tid, var han velkjent og aktet, på linje med romerske storheter som Cicero og Vergil. Inntil forfattere med et kultur-radikalt tilsnitt brakte latinskolen i vanry, og sekstiåttergenerasjonen avlivet idealet om klassisk dannelse. Her til lands har setningen «Mensa rotunda, svarte lille Marius og døde» fra Alexander Kiellands roman Gift (1883) gått inn i vår kollektive bevissthet, til skrekk og advarsel. Slik at «latinskole» helst assosieres med avfeldig kunnskap, meningsløst pugg og sadistiske lærere. Og dit ønsker ingen seg tilbake.

Men det spørs om ikke noen barn ble skylt ut med badevannet da latinskolen, og latin som skolefag, havnet på historiens skraphaug. Særlig gjelder dette betoningen av klassisk dannelse, som Petrark var sin tids fremste talsmann for. Dette innebar et fornyet studium av antikkens klassikere, og da først og fremst Cicero, som ifølge Petrark skrev den mest mønstergyldige latinske prosa. Petrark kalte sitt prosjekt for «Den nye læring» og gjorde det til sin livsoppgave å utbre den. Av den grunn ble han i ettertid kalt «humanismens far», fordi han med sin nye læring ble døråpneren for fjorten- og femtenhundretallets renessansehumanisme.

NÅR VI KALLER PETRARK med adskillig flere for ►

Illustrasjon: Siri Døkken

«han [satte] mennesket i sentrum på en ny og frisk måte – vel å merke innenfor en kristen kontekst»

► renessansehumanister, må vi ha klart for oss at de kun var humanister i en filologisk forstand, og ikke i noen moderne betydning, der «humanisme» betegner et livssyn eller verdensanskuelse. Ordet humanist er avledet fra det italienske *umanista*, som var en uhyøytidelig betegnelse på en språklærd.

Petrark var imidlertid noe langt mer enn en filolog. Han var en Bjørnstjerne Bjørnson-type, en dikter og åndshøvding som utrettelig reiste rundt på den italienske halvøy og i Frankrike, for å gjøre *studiet av mennesket*, i form av litteratur- og historiestudier, til noe helt sentralt. Slik satte han mennesket i sentrum på en ny og frisk måte – vel å merke innenfor en kristen kontekst, siden han, som så å si alle på trettenhundretallet, var troende. Sekulære var knapt noen på denne tiden, så de som forestiller seg at renessansehumanistene opponerte mot kristendommen, tar grundig feil.

Som vår egen Bjørnson hadde Petrark en sjelden karisma og evne til å begeistre andre med sine store vyer. Sammen med sin boklige lærdom og dikteriske evner ga dette ham innpass i de høyeste kretser, både fyrstelige

og pavelige. Der elsket og beundret de ham alle som én. Derfor kunne han gjøre en forskjell. Fram til da hadde diktere og lærde menn som kunne sin Cicero og skrev

god latin, ikke evnet å endret verden i særlig grad. Men med Petrark fikk det humanistiske åndslivet sin ambassadør som klarte å vinne maktens menn for ideen om den lysende, klassiske kulturarven.

NOEN BETYDELIG TENKER var Petrark ikke. Han gjorde riktignok krav på tittelen filosof i tillegg til å være dikter, etter å ha skrevet et par moralfilosofiske verker. Men disse er hovedsakelig en formidling av Ciceros tanker, som er av klassisk, stoistisk art. **Stoisismen** var antikkens fremste filosofiske skole, som ble startet i Athen mer enn tre hundre år før vår tidsregning, og som romerne overtok og nærmest gjorde til sin statsfilosofi. Her vektlegges fornuft, universalisme og dannelse. Fornuft er noe alle mennesker har, uansett kjønn og sosial status og etnisitet. Derfor var alle, også kvinner og slaver og utlendinger, velkomne til de stoiske skoler.

Moralfilosofisk står utviklingen av dyder sentralt i stoi-

1 Renaissance

Renessansen, betegnelse på en periode fra omtrent 1400 til 1600 i Vestens historie som satte sitt preg på litteratur, kunst, musikk, arkitektur, filosofi og livssyn. Renessansen markerte et brudd med middelalderen og var preget av en interesse for antikkens kultur.

{Kilde: Store Norske Leksikon}

sismen, da bare dydene kan sikre den enkelte sjelefred og dermed et lykkelig liv, alskens ytre omstendigheter til tross. Idealet er det kultiverte, selvtilstrekkelige mennesket som tar både seire og nederlag med «stoisk ro» ved alltid å handle fornuftig og dydig, uten å la seg vippe av pinnen.

Dette innebærer at mennesket må dannes for å realisere sitt fulle menneskelige potensial. Mennesker er ikke noe vi uten videre er, det er i stedet noe vi blir, eller kan bli, alt ut fra hvilke valg vi foretar. I kraft av vår frie vilje kan vi velge å degenerere til rene driftsvesener på dyrenes nivå, eller vi kan velge å opphøye oss selv til å bli mennesker i ordets rette forstand, ved å utvikle dydene og bygge karakter. «Hva gjør et menneske til et menneske?» spør vi dagens humanistiske konfirmanter, og tenker langt på vei i disse baner.

PETRARK SÅ INGEN MOTSETNING mellom stoicismen og sin samtids kristendom, selv om stoicismen aldri så mye var hedensk, i og med at den kom før Kristus. Også hans kjære Cicero var hedensk ved å ha levd før Kristi fødsel. Petrark var nemlig overbevist om at den storhet mennesket hadde framvist i antikken, også var mulig i en kristen verden. For som han og senere renes-

sansehumanister skulle betone: Det er Gud som har satt mennesket i sentrum, og da mellom det dyriske og det guddommelige.

At mennesket skulle ha satt seg selv i sentrum på bekostning av Gud, var for dem en fremmed tanke. Noe slikt begynte man ikke å ytre før i opplysningstiden på syttenhundretallet.

Noe som særpreger den epoken vi i ettertid kaller renessansen (denne betegnelsen ble først myntet på attenhundretallet), er at mennesket hevet hodet mer enn det som hadde vært gangbart i middelalderen. Mens middelalderen fremmet en duknakket holdning fordi individet betød lite og Gud alt, var Petrark ikke det minste redd for å vise sin storhet. Med en nyvunnet bramfrihet ville han skinne for all verden, uten at han skulle anses som mindre troende og from av den grunn. Han syntes ikke han ble noen dårligere kristen av å være lærd, og tok til motmæle mot dem som mente at for mye lærdom gikk på bekostning av troen. Slik var han blant de første i rekken av stolte, selvbevisste renessansemennesker som visste å fylle sin gudegitte plass i sentrum ved å gjøre full bruk av sine evner og anlegg, både innenfor tenkning, kunst og vitenskap.

FØRST ETTER at Gutenberg had-

2 Stoismen

En retning i gresk filosofi fra ca. 300 fvt. Stoismen delte filosofien i tre hovedområder: logikk, naturfilosofi og etikk. Formålet med stoisk filosofi var å skape lykke, og det oppnås ved dyd. Dyd beror på viten, men krever vilje. I stoisk filosofi møter vi også ideen om menneskeslekten enhet. Det er atskillige overensstemmelser mellom den stoiske og den kristne moral.

{Kilde: Store Norske Leksikon}

«Språk og historie var dermed et område som renessansehumanistene gjorde til sitt»

de oppfunnet boktrykkerkunsten midt på fjortenhundretallet tok renessansehumanismen virkelig av som en tankemessig strømning. Da hadde Petrark

alt lagt grunnlaget for det som senere skulle bli kalt «de lærdes republikk» – som ikke var noen faktisk eksisterende republikk, men et nettverk av lærde på tvers av italienske bystater og andre europeiske land. Dette var vel å merke et nettverk utenfor universitetene, som ikke hadde fakulteter for det vi nå kaller humanistiske fag. Universitetenes lærde, skolastikerne, var i stedet opptatt av metafysikk, logikk og teologi – av de store spørsmål der Gud var i sentrum – samt naturfilosofi, medisin inkludert.

Språk og historie var dermed et forsømt område som renessansehumanistene gjorde til sitt. I stedet for å drøfte de største anliggender på et logisk, spissfindig vis, gjenreiste de retorikken som en aktet disiplin. Retorikken kunne jo, til forskjell fra metafysikk, bevege folk til å skape endring. Videre førte deres filologiske virksomhet, som innebar å kartlegge språklige endringer og skrivemåter opp igjennom tidene, til

en kildekritisk metode som skulle få stor betydning.

For eksempel klarte humanisten Lorenzo Valla (1405-57) å påvise, ut fra rent språklige kriterier, at et

gammelt og svært viktig juridisk dokument, der keiser Konstantin lover bort det vestromerske riket til paven, var et falsum. Dokumentet rommer nemlig ord og vendinger som kom til flere hundre år etter at det skulle være skrevet. På et tilsvarende vis godtgjorde Valla at en passasje i Bibelen (om treenigheten) måtte ha vært tilføyd langt senere enn først antatt.

Å gjøre noe så uhørt som å saumfare Den hellige skrift på en slikt kildekritisk vis ble en humanistisk spesialitet. Dette pekte framover mot de nye, korrigerende bibeloversettelser som kom i reformasjonens tid på femtenhundretallet, både fra humanisten Erasmus' og Martin Luthers hånd.

TIL SLUTT NOEN advarende ord om å betrakte renessansehumanistene som én ensartet gruppe. Det var de på ingen måte. Utover på fjortenhundretallet delte de seg i flere ulike fløyer som så heller skjevt til hverandre. Særlig i Firenze fant noen av dem Petrarks filologisk orienterte ►

► linje litt vel traust, og åpnet for luftigere vyer der også teologiske spørsmål ble innlemmet.

Den i vår tid kanskje mest kjente renessansehumanist, Pico della Mirandola (1463-94) – han som skrev den mye siterte lovtalen til menneskets verdighet – var for eksempel svært luftig i så måte. Han utvidet Den nye læring

til også å omfatte engler og magi og astrologi og kabbala og numerologi samt eldgammel, esoterisk egyptisk religiøsitet. Dette elleville tankegodset ville han i sitt ungdommelige overmot forene med kristen teologi i en mektig syntese. Men det syntes paven var en dårlig idé. Skuffet endte Pico opp som tilhenger av svovelpredikanten Savonarola, historiens mest notoriske mørkemann, som fikk Firenzes borgere til å angre sine synder og brenne all sin kunst og luksusmøbler og annet tant og fjas på et «forfengelighetens bål» midt på torget. Også dét ble for drøyt for paven, som fikk Savonarola brent som kjetter. Mens Pico ble tatt av dage med gift, trolig av sin sekretær, uten at vi riktig vet hvorfor.

Pico var langt fra den eneste renes-

«Mot sine vidløftige etterfølgere står Petrark seg godt med sin filologisk orienterte nøkternhet og uttalte skepsis til alskens mørkemenn»

– og ikke bare fordi han var den første i rekken av renessansehumanister – fremstår han som en verdig representant for denne mangslungne tankestrømningen, som utgjør en viktig del av livssynshumanismens intellektuelle arv.

sansehumanist som henga seg til bisarre, new age-aktige forestillinger som står vår tids livssynshumanisme fjernt. Noe som gir oss grunn til å spørre om renessansen egentlig var så opplyst i forhold til middelalderen som det vi vanligvis antar. Kanskje var det tvert om, siden skolastikerne verdsatte den klare, logiske tanke og avviste magi og esoteriske forestillinger. Mot sine vidløftige etterfølgere står Petrark seg godt med sin filologisk orienterte nøkternhet og uttalte skepsis til alskens mørkemenn. Også derfor

Lesetips

Det finnes kun sporadiske omtaler av Petrark på norsk, der han settes i en større sammenheng. En grei og opplysende lektyre her er Per Anders Aas: *Humanisme. «Først og fremst et menneske»*, Pax forlag, 2011, og Dag Hareide: *Hva er humanisme?*, Universitetsforlaget, 2011.

På Amazon er Petrark-litteratur påfallende fraværende, men en mer enn hundre år gammel biografi som slett ikke er så verst, H.C. Hollway-Calthrop: *Petrarch. His Life and Times*, finnes i nye opptrykk på forlaget Forgotten Books.

De som vil fordype seg i renessansehumanismens esoteriske utskielser (Petrark ikke medregnet), anbefales en annen klassiker, Frances Yates: *Giordano Bruno og arven etter Hermes Trismegistos* (norsk utgave, Pax 2001).

De som vil vite mer om forholdet mellom skolastikere og renessansehumanister, kan med stort utbytte lese James Hannam: *God's Philosophers. How the Medieval World Laid the Foundation of Modern Science*, Icon Books, 2009.

OPPDATER DEG PÅ KONSPIRASJONSTEORIER

Har du en tenåring som mumler noe om Illuminati eller en nabo som hevder vaksiner forårsaker sykdom? Her er artikkelserien du skal lese – og få dem til å lese.

T Even Gran

Forfatter John Færseth har skrevet sju artikler på Fritanke.no om konspirasjonsteorier. Det starter på det overordnede planet, med superkonspirasjonsteorier, som for eksempel at hele verden styres av det skjulte, hemmelige brorskapet Illuminati.

Superkonspirasjonsteorier inkorporerer ofte de mer spesifikke konspirasjonsteoriene, som ideen om at vaksiner er en metode for å spre sykdom og holde befolkningen under kontroll. Dernest går Færseth videre og forteller hvordan enkelte tror barnevernet er

et skjult styringsredskap for staten. Serien fortsetter med en artikkel om antisemittisme og en artikkel om Arbeiderpartiets rolle i ulike påståtte konspirasjoner. Til slutt kan du lese om hvordan enkelte har greid å gjøre konspirasjonsteorier til et levebrød på heltid, samt at noen faktisk tror den amerikanske sentralbanken – Federal Reserve – har betydelig makt i Norge.

De sju artiklene på Fritanke.no er ment å fungere som et oppslagsverk for folk som vil lære mer om konspirasjonsteoriene man gjerne konfronteres med på nettet og ellers i livet. John Færseth har også forfattet en bok om temaet, «KonspiraNorge», som kan anbefales. Den kom på Humanist Forlag i 2013. [\[Fritanke.no 10001\]](#)

Artikkelserie: Konspirasjonsteorier

- del 1: Fra konspirasjonsteorier til superkonspirasjonsteorier [9917]
- del 2: Vaksiner, autisme og befolkningskontroll [9919]
- del 3: Barnevernet – et komplott mot familien? [9921]
- del 4: Antisemittisme – alle konspirasjonsteoriens mor [9925]
- del 5: Det «totalitære» Arbeiderpartiet [9942]
- del 6: Konspirasjonsteorier som business – og propaganda [9948]
- del 7: Federal Reserve – en sentralbank til besvær [9974]

TIDSSKRIFTET HUMANIST ER NÅ GRATIS TILGJENGELIG PÅ NETTET

Human-Etisk Forbunds tidsskrift Humanist finnes ikke lenger på papir. Men ut av asken kommer noe annet, som attpåil er helt gratis.

Alle kan nå lese Humanist digitalt med mobil eller pc, eller som ebok på Kindle eller andre lesebrett. Det går også an å abonnere på nye utgaver, slik at de kommer rett inn i Kindle, eller at e-boka blir sendt deg som vedlegg til epost på lanseringsdagen.

– Vi har hatt synkende opplag de siste

årene. Det ble etter hvert veldig kostbart å lage en papirutgave på grunn av eskalerende portokostnader. Dessuten skjer samfunnsdebatten rundt de tingene vi er opptatt av i stadig større grad på nettet. Vi innså etterhvert av vi var nødt til å tilpasse oss dette, sier redaktør i Humanist, Didrik Söderlind.

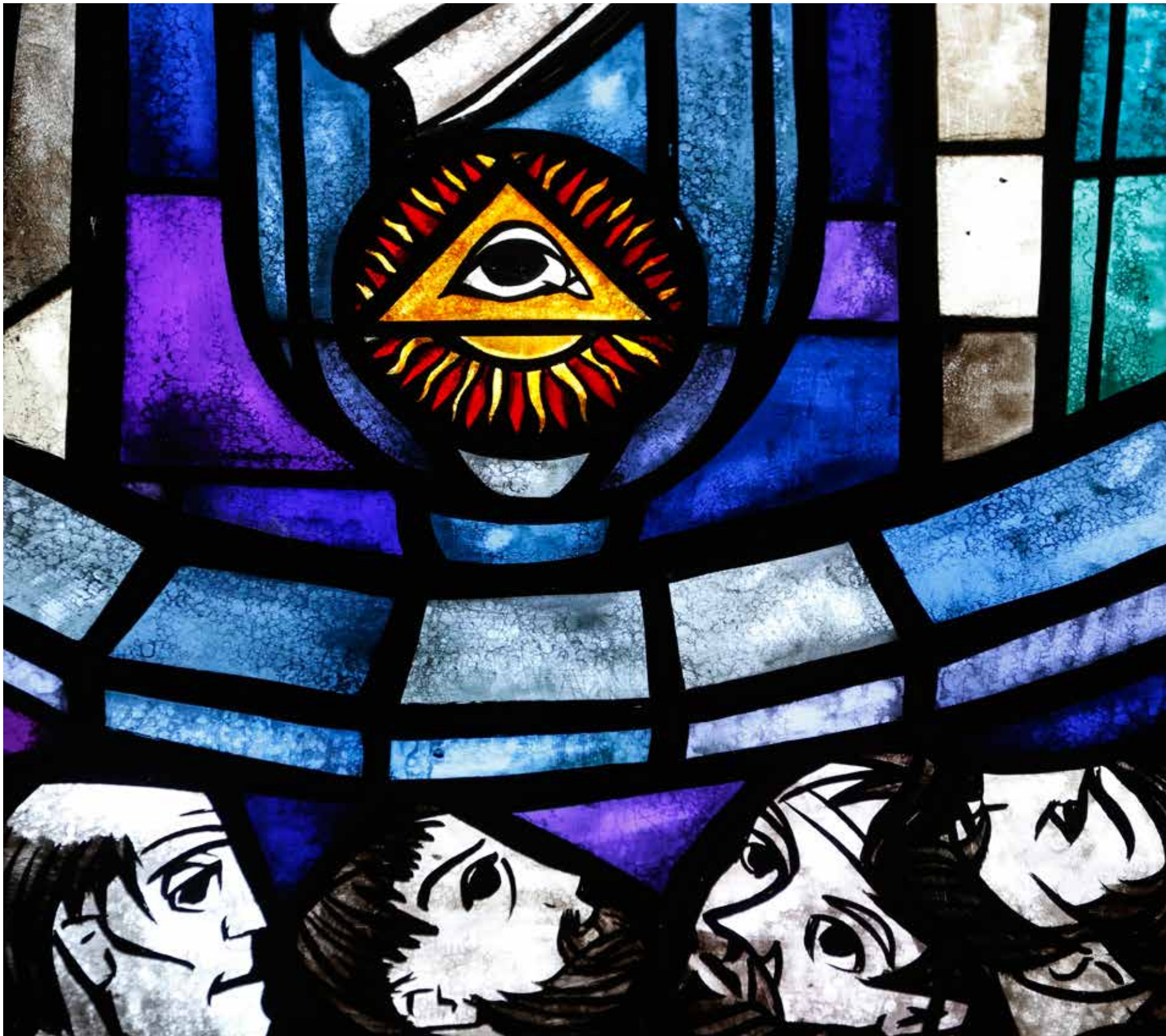
Det er ikke bare nye utgaver som lanseres digitalt. Söderlind har også planer om å publisere Humanists arkiv på nettet. Her er det

mange lange, gjennomarbeidede artikler som aldri har vært publisert på nettet før. Arbeidet med dette er godt i gang.

– Mange av våre gamle artikler er godt egnet til å bli referanseartikler til de temaene de tar opp. De er fortsatt svært aktuelle. Men hvis artiklene ikke ligger på nettet, blir de jo bare glemt. Så her har vi en jobb å gjøre, sier han.

[Sjekk ut humanist.no](#)

Sykd
og politisk
ledersk
[JONAS STENLIDEN]

Forestill deg en tilskuer til dine handlinger
og bli et bedre menneske.

ØYET SOM (IKKE) SER

T Norunn Kosberg, filosof og forfatter
F NTB-Scanpix

«Gud ser alt, derfor oppfører du deg fint!» At Gud overvåker oss, er grunnen til at vi handler moralsk, mener mange religiøse mennesker. «Hvis Gud er død, er alt tillatt», var ordene den russiske forfatteren Fjodor Dostojevskji lar sin romanfigur Ivan Karamazov si med stor angst. For hvis ingen forteller oss hva som er rett og galt, og ingen ser hva vi gjør – hva skal vi da styre våre liv og gjerninger etter? Kort sagt: Uten Gud, ingen moral. En tankegang humanetikere vil avvise – vi trenger ikke Gud

01 Kanskje var ikke ideen om en overvåkende Gud så dum for samfunnsmoralen. Forsøk viser at selv bildet av et øye får oss til å opptre mer ærlig.

til å se oss og dømme oss for å oppføre oss godt. Vi har nemlig forpliktelser overfor våre medmennesker. Likevel har de som hevder at vi skjerper oss når vi blir observert, et poeng.

VI BRYR OSS om hva andre synes om oss. Derfor oppfører vi oss bedre når andre ser oss. Faktisk er et øye på en plakat på vegg nok til at vi oppfører oss bedre. Et forskerteam utførte et eksperiment hvor de hengte opp en plakat av et stirrende øye over en ubetjent pengeboks hvor folk skulle betale for drikke. Det viste seg at folk ble mye ærligere med bildet av øyet hengende foran seg, enn et bilde av en blomst. Flere liknende eksperimenter gir samme konklusjon.

At vi oppfører oss bedre når vi tenker at vi blir sett er moralfilosofisk interessant, men ikke ny kunnskap. Allerede for over 250 år siden hevdet den skotske moral-filosofen og økonom Adam Smith at vi kan ha nytte av å tenke oss at vi blir observert. I sin bok *Moralske følelser* fra 1759 introdu-

serer han en *upartisk tilskuer*, en slags *ytre betrakter*. Ved å tenke oss en slik upartisk tilskuer, blir vi bedre i stand til å se oss selv slik andre ville sett oss, mener Smith. Det gjør at vi oppfører oss bedre, fordi vi ønsker anerkjennelse og å unngå andres kritikk. Vi ønsker ros, ikke bebreidelser. Når vi ser oss selv slik andre ville vurdert oss, justerer vi oppførselen vår, slik at den blir akseptabel. Dermed drives vi til å moderere oppførselen vår, og vi opptrer slik at vi faktisk fortjener å bli rost.

Vi ønsker altså ikke bare å bli elsket og beundret, men også å *fortjene* å bli elsket og beundret. «Mennesker har en naturlig lengsel etter å bli elsket, men også å være elskelig», skriver Smith. For å være «elskelig» må vi handle slik at vi gjør oss fortjent til å bli elsket, satt pris på, beundret, verdsatt og likt. At vi ønsker at andre skal tenke godt om oss og se oss på en positiv måte, styrer handlingene våre i stor grad, og ideen om en fiktiv tilskuer kan hjelpe oss å justere oss i riktig retning.

En annen som også anbefaler at vi prøver å se oss selv utenfra, er den amerikanske psykologiprofessoren Eli Finkel. Finkel og hans team har forsket på parforhold og funnet ut at hvis par klarer å forestille seg en upartisk tilskuer til krangler og konflikter man har med partneren, kan det gi svært gode resultater. Når vi krangler (og gjerne ellers også) har vi en tendens til å se en sak kun fra vårt eget perspektiv. Parene ble kalt inn hver fjerde måned og ble bedt om å skrive om sin siste konflikt sett fra synsvinkelen til en upartisk tredjepart. Denne enkle øvelsen viste seg å ha svært god effekt på

Kan du vedkjenne deg handlingene dine om de blir offentlig kjent?

parforholdet. Øver man seg på å se seg selv utenfra og innta posisjonen til en nøytral tredjepart, skjerper man seg og blir mindre urimelig overfor partneren. Det øker sannsynligheten for at man klarer å ivareta gode parforhold, noe som er ekstremt viktig for vår generelle lykkefølelse, mener Finkel. Et godt forhold til ektefelle/partner har stor betydning for hvor lykkelig en person er – dobbelt så avgjørende som helse eller karriere.

Også i næringslivet er det å bli sett skjerpende for moralen. Gjennom-siktighet, eller transparens, er begrep som beskriver organisasjoners økende åpenhet om virksomhetens effekter på mennesker og miljø. Forbrukere, myndigheter og frivillige organisasjoner forventer innsyn i organisasjoner og bedrifter. Det at omgivelsene får kunnskap om bedriftene gjør at den enkelte bedrift i større grad kan holdes ansvarlig. For eksempel er krav om at kleskjeder offentliggjør leverandør-lister en viktig vei til mer etisk forretningsdrift. Prøver du å holde skjult hva du har gjort er det gjerne et tegn på at handlingen ikke kan forsvares moralsk. Både organisasjoner og enkeltpersoner kan benytte seg av *offentlighetstesten*, som går ut på at du ser for deg at hand-

lingen din blir kringkastet. Kan du vedkjenne deg handlingene dine om de blir offentlig kjent?

Den amerikanske økonomen Russ Roberts ble så fasinert av Adam Smiths over 250 år gamle bok at han i 2014 skrev boken *How Adam Smith Can Change Your Life*. I likhet med Smith mener han tanken på en upartisk tilskuer kan gjøre at vi skjerper oss og blir bedre versjoner av oss selv. Konseptet om «den upartiske tilskueren» kan sammenlignes med et medmenneske som kikker over skulderen din, men også med din egen samvittighet, mener han. Selv om ingen ser at du gjør noe galt, **vet du det selv**. Du vil at andre skal like deg, men du må også oppføre deg slik at du liker deg selv.

Roberts oppfordring er: Oppfør deg som om du blir iaktatt av en upartisk tilskuer. Bruk ideen om en upartisk tilskuer til å ta et skritt ut av din egen boble og prøv å se deg selv slik andre ser deg.

Så selv om Gud ikke ser deg, kan det likevel være en god idé å forestille seg å bli sett.

Lesetips

Adam Smith: *Moralske følelser* (norsk utgave, Sonstad forlag 2007)

Russ Roberts: *How Adam Smith Can Change Your Life. An Unexpected Guide to Human Nature and Happiness* (Portfolio Penguin 2014)

Eli Finkel på TED-talk: <http://tedxtalks.ted.com/video/The-Marriage-Hack-Eli-Finkel-at>

www.humanistforlag.no

LIK HUMANIST FORLAG PÅ

OG FØLG OSS PÅ

Jeg ønsker å bestille stk *Presten og ateisten* á kr 349,- (262 for HEF-medlemmer)

Jeg ønsker å bestille stk *Evolusjon* á kr 399,- (299 for HEF-medlemmer)

Jeg ønsker å bestille stk *Når livet er kjipt* á kr 299,- (224 for HEF-medlemmer)

Jeg ønsker å bestille stk *Prosjekt baby* á kr 299,- (224 for HEF-medlemmer)

Jeg ønsker å bestille stk *Evig barnefri* á kr 299,- (224 for HEF-medlemmer)

Jeg ønsker å bestille stk *Femte akt* á kr 349,- (262 for HEF-medlemmer)

Jeg ønsker å bestille stk *Det usynlige universet* á kr 369,- (277 for HEF-medlemmer)

NAVN:

ADRESSE:

POSTNR./STED:

E-POST:

UNDERSKRIFT:

ADRESSATEN
BETALER
FOR SENDING
I NORGE

STYRERES AV
POSTEN NORGE

Humanist forlag AS
Svarsending 1039
0090 Oslo

HOVEDKONTOR

Brugata 19,
Postboks 9076
Grønland
0133 Oslo

Tlf 23 15 60 00
human@human.no

For mer informasjon:
www.human.no
Se også: facebook.no/
humanetiskforbund

FYLKESKONTORER

Østfold
Tlf 69 31 71 65
ostfold@human.no

Rogaland
Tlf 51 90 64 50
rogaland@human.no

Akershus
Tlf 23 15 60 80
akershus@human.no

Hordaland
Tlf 55 21 41 90
hordaland@human.no

Oslo
Tlf 23 15 60 60
oslo@human.no

Sogn og Fjordane
Tlf 57 67 53 90
sognogfjordane@human.no

Hedmark
Tlf 62 53 05 22
hedmark@human.no

Møre og Romsdal
Tlf 71 21 56 05
moreogromsdal@human.no

Oppland
Tlf 61 17 67 10
oppland@human.no

Sør-Trøndelag
Tlf 73 80 64 80
sor-trondelag@human.no

Buskerud
Tlf 32 89 36 70
buskerud@human.no

Nord-Trøndelag
Tlf 486 06 228
nord-trondelag@human.no

Vestfold
Tlf 33 31 32 05
vestfold@human.no

Telemark
Tlf 35 53 13 38
telemark@human.no

Nordland
Tlf 75 52 97 00
nordland@human.no

Aust-Agder
Tlf 37 02 41 00
aust-agder@human.no

Troms
Tlf 77 65 81 98
troms@human.no

Vest-Agder
Tlf 957 59 541
vest-agder@human.no

Finnmark
Tlf 950 76 923
finnmark@human.no

For kontortider og annet, se **human.no**.

God jul fra nettbutikken!

I år har Human-Etisk Forbund fått ny nettbutikk-løsning, som gjør det enklere å bestille varer – enten du er vanlig medlem som ønsker å kjøpe et av våre fine gull- eller sølvsmykker, eller navnefestinvitasjoner, eller du representerer et lokallag som skal bestille profileringsmateriell.

Nettbutikken fører de gamle bestselgerne, som humanistsymbolet som sølvsmykke, til å ha rundt halsen, i ørene, som nål eller slipsnål, samt lommebøker, penn, nøkkelring m.m. Men vi har også nye produkter – som de stilige skinnskoene fra «Atheist Shoes» i Berlin.

Og vi har spesialdesignet julekort.

Sjekk ut på **nettbutikk.human.no**

Ny nettportal for navnefest!

Humanistisk navnefest er en høytidelig feiring av at barnet er født og har fått navn. Det er en glad og vakker seremoni, på et ikke-religiøst og humanistisk grunnlag.

Over 2000 barn feires med Humanistisk navnefest hvert år. Og nå har Human-Etisk Forbund lansert en egen seremoniportal for å bedre brukeropplevelsen.

Nettportalen viser fram gangen i en navnefestseremoni, gjennom bilder og tekst. Det er også lenker videre slik at man kan melde seg på der man bor.

På siden kan man også lese om andres opplevelser. Human-Etisk Forbunds kommunikasjonssjef Agnieszka Bryn forteller at siden fortløpende vil oppdateres med opplevelsen til familiene til navnebarn.

– Allerede kan man for eksempel lese om navnefesten til bloggeren komikerfrue. Vi er kjempeglade for at så mange er interessert i å bidra til å spre kunnskap om våre seremonier.

Se navnefest.no

Over 85.000 medlemmer

Den 2. november passerte Human-Etisk Forbund 85.000 medlemmer.

Barn under 15 år?

Vi kan få offentlig støtte for medlemmers barn under 15 år, men du må selv registrere barna dine hos oss. Hvis du vil at den offentlige støtten skal gå til oss, send oss skjemaet du finner på **www.human.no/barn** eller kontakt oss på **medlem@human.no** eller 23 15 60 10.

Du kan også sende SMS til 2377: **HEF BARN** + barnets navn og fødselsnummer

Har vi riktige opplysninger om deg?

Over 5000 medlemmer bruker vår **Min side**. Registrer deg du også!

På Min side kan du se hvilke opplysninger Human-Etisk Forbund har registrert på deg, og du kan også endre eller rette opp opplysningene.

For å registrere deg på **minside.human.no** trenger du medlemsnummeret ditt. Det finner du ved siden av adressen på baksiden av dette magasinet. Du lager selv brukernavn og passord ved første gangs pålogging.

Kjenner du noen som ønsker å bli medlem? La dem sende SMS til 2377: **HEF medlem** og navn og fødselsdato. Da tar vi kontakt og tilbyr medlemskap.

Returadresse:
 Human-Etisk Forbund
 Boks 9076, Grønland
 0133 Oslo

«...som en god roman du ikke klarer å legge fra deg.»

Trond Erik Hillestad,
 Astronomi

«Hun hadde ikke sceneskrekk. (...) Det var natten hun var redd for, natten som lå foran henne, den fryktet hun mens hun sto på scenen.»

Sissi kan ikke leve uten teateret, men det blir stadig vanskeligere å leve med. Hun møter maktspeilet bak scenen. Hun møter den store kjærligheten på Sicilia. Etter hvert kommer hverdagen som også skal gi plass til rollen som mor og ektefelle. Hele tiden jobber Sissi på spreng mot maskefall i femte akt.

Hilde Sophie Plau (f. 1949) er skuespiller og forfatter. Dette er en nøkkelroman om norsk teaterliv fra 1975-1995.

Hilde Sophie Plau

FEMTE AKT PRIS KR 349,- (262 for HEF-medlemmer)

Alt vi kan se rundt oss i det daglige og på alle de vakre bildene fra Hubble-teleskopet, utgjør trolig bare fem prosent av det som finnes der ute. Resten er mørk materie og mørk energi – en del av virkeligheten som vi bare så vidt har begynt å forstå.

Hva er disse mørke, usynlige substansene for noe? Og hvordan kan vi være så sikre på at de finnes?

Jostein Riiser Kristiansen (f. 1981) har en doktorgrad i astrofysikk fra Universitetet i Oslo. Han jobber nå som førsteamanuensis ved Høgskolen i Oslo og Akershus, der han forsker på universet og underviser i fysikk og matematikk.

Jostein Riiser Kristiansen

DET USYNLIGE UNIVERSET PRIS KR 369,-
 (277 for HEF-medlemmer)

HUMANIST FORLAG

FOR Å BESTILLE BØKENE SE KUPONGEN PÅ **SIDE 73** ELLER GÅ TIL
www.humanistforlag.no